

Njegoš Manojlović • Ivana Petrin • Marijana Simić • Miloš Mojsilović

RAZVOJ I ANGAŽMAN MLADIH U LOKALNOJ ZAJEDNICI:

Učenički parlament – prvi korak ka demokratiji

RAZVOJ I ANGAŽMAN MLADIH U LOKALNOJ ZAJEDNICI:
UČENIČKI PARLAMENT – PRVI KORAK KA DEMOKRATIJI

UREDNIK:
Ivana Petrin

AUTORI:
Njegoš Manojlović
Ivana Petrin
Marijana Simić
Miloš Mojsilović

IZDAVAČ:
Centar za slobodne izbore i demokratiju

ZA IZDAVAČA:
prof. dr Zoran Lučić

LEKTOR I KOREKTOR:
Vidojko Jović

PRELOM I OBLIKOVANJE:
Milan Antanasijević

ŠTAMPA:
BgDream *i*Technologies

TIRAŽ:
600 primeraka

Beograd, septembar 2006.

Publikacija je sastavni deo projekta: »Razvoj i angažman mladih u lokalnoj zajednici: Učenički parlament – prvi korak ka demokratiji«. Realizaciju projekta je omogućila Komisija za demokratiju Ambasade SAD u Srbiji. Izneti stavovi pripadaju autorima i ne moraju predstavljati stav Komisije.

CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU
Lomina 9/III, 11000 Beograd

e-mail: cesid@bitsyu.net ; cesid@cesid.org.yu
Web: <http://www.cesid.org>

SADRŽAJ

	UVOD.....	5
	O TEKSTU.....	7
I	ŠTA JE UČENIČKI PARLAMENT?.....	9
	a Pravni okvir.....	10
	b Značaj i uloga.....	13
II	KORACI U OSNIVANJU UČENIČKOG PARLAMENTA.....	15
	a Upoznavanje sa značajem i ulogom.....	16
	b Izbori predstavnika.....	18
	c Obrazovanje.....	21
III	FUNKCIONISANJE UČENIČKOG PARLAMENTA.....	23
	a Održavanje sednica i radnih grupa.....	26
	b Timski rad.....	28
	c Komunikacija.....	30
	d Planiranje aktivnosti.....	31
	e Javno zastupanje.....	33
IV	UČENIČKI PARLAMENT: ISKUSTVA I PERSPEKTIVE.....	37
	a Dosadašnja praksa.....	37
	b Nove mogućnosti delovanja.....	43
V	ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	49
VI	O CESID-U.....	57
VII	O KOMISIJI ZA DEMOKRATIJU AMBASADE SAD U SRBIJI.....	59
VIII	KORISNE INTERNET STRANICE.....	61
IX	LITERATURA.....	63
	POVRATNA INFORMACIJA.....	65

UVOD

Redovi pred vama nastali su kao rezultat projekta: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji«, koji CeSID realizuje uz podršku Komisije za demokratiju Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Srbiji. Projekat se sprovodi u Somboru, Lazarevcu, Čačku, Kraljevu, Zaječaru i Pančevu.

Namera i želja CeSID-a jeste da ovim projektom osposobi mlade za rešavanje problema u lokalnoj zajednici, tako što će im pružiti znanja i veštine, koje će oni moći svakodnevno da primenjuju u školi i van nje. Projektom će biti podsticane i akcije srednjoškolaca, iniciraće se saradnja mladih i lokalne samouprave, NVO-a, medija i lokalnih privrednika, kao i učenika srednjih škola iz različitih opština.

Publikacija sadrži osnovne činjenice o radu učeničkih parlamenata u Srbiji. Osim toga, u publikaciji se nalaze i rezultati istraživanja aktivizma srednjoškolaca u Srbiji, a koje je realizovao CeSID u okviru projekta.¹ Tekst bi trebalo da posluži i kao edukativni materijal koji će se koristiti na seminarima u nastavku projekta. Ipak, najveća želja CeSID-a je da tekst, koji je pred vama, bude podstrek za aktivno učestvovanje u životu vaše lokalne zajednice i za negovanje demokratske političke kulture.

¹ U okviru inicijalne faze projekta, u junu 2006, sprovedeno je istraživanje mnjenja među srednjoškolcima u opštinama u kojima se projekat realizovao. Istraživanje je imalo za cilj da se utvrde stavovi mladih ljudi o određenim ličnim i društvenim pitanjima od kojih zavisi koliko će oni biti aktivni u društvenom životu, kao i u kojim će se oblastima i u kojoj meri angažovati. Istraživanje je obuhvatilo 600 ispitanika, učenika srednjih škola, starosti od 15 do 19 godina. Učenici su sami popunjavali anketni upitnik koji je imao 37 pitanja. Takođe su izvedena i dva grupna usmena razgovora - fokus grupe - 14. juna 2006. u Pančevu (Gimnazija: »Uroš Predić«) i 16. juna 2006. u Kraljevu (Srednja ekonomska škola). Ono što su oni odgovorili zanimljiva je slika određenog pogleda na svet, na osnovu koje možemo da nagovestimo kakve stavove o određenim pitanjima imaju oni koji tek ulaze u svet odraslih.

O TEKSTU

Pri izradi materijala o instituciji učeničkog parlamenta pošlo se od zakonskog okvira kojim se njegovo postojanje predviđa. U okviru prve celine publikacije objašnjava se **šta je učenički parlament**. Izdvojeni su i članovi Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja² kojima je predviđena mogućnost da se u školi organizuje učenički parlament. Ove odredbe su pionirske, jer nikada ranije kod nas institucija učeničkog parlamenta nije bila regulisana pozitivnim normama. Ipak, potrebne su izvesne dopune zakona, kako bi ova materija bila potpunije regulisana. Upravo iz tih razloga deo prve celine posvetili smo širem objašnjenju *uloge i značaja* učeničkog parlamenta.

Druga celina publikacije usredsređena je na **korake u osnivanju učeničkog parlamenta**. Pripremljene su faze kroz koje je potrebno proći ne bi li se učenički parlament razvio u uspešnu instituciju za razvoj i angažman mladih. Najpre je ukazano na potrebu da osnivači parlamenta *informisanjem o njegovom značaju i ulozi* steknu najširu podršku. Takođe su predstavljeni modeli *izbora predstavnika* u učenički parlament, da bi se na kraju objasnio i *postupak konstituisanja* samog parlamenta.

Formiranje učeničkog parlamenta je veliki korak. Jednako važno je i učvršćivanje njegovog kontinuiranog i uspešnog rada. Treća celina ovog teksta otuda se i bavi **funkcionisanjem učeničkog parlamenta** i usmerena je na unapređenje njegovog rada. Kontinuirani i uspešni rad parlamenta najbolje će se ostvariti ukoliko mladi parlamentarci nađu način da svoje vršnjake zainteresuju za učestvovanje u radu parlamenta. U okviru ove celine iznete su preporuke kako parlamentarci da osmisle *održavanje sednica*, da se organizuju u *radne grupe*. Takođe su predstavljene i osnove *timskog rada, uspešne komunikacije*. Pored ovih tema, treća celina se odnosi još i na temu *planiranja aktivnosti*

² Za kompletan prikaz Zakona konsultovati web stranice Narodne skupštine Republike Srbije: http://www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/akta/akta_detalji.asp?Id=99&t=Z#

i javno zastupanje, kako bi se mladim parlamentarcima pružila mogućnost da steknu znanja i veštine potrebne za efikasniji nastup u lokalnoj zajednici.

Četvrta celina teksta upućuje na **dosadašnju praksu i nove mogućnosti delovanja** učeničkih parlamenata.

Publikaciju zaključujemo prikazom nezaobilaznih institucija i organizacija u razvoju i angažmanu mladih u lokalnim sredinama. Lista bi trebalo da posluži kao inspiracija mladima i ostalim akterima koji žele da daju doprinos razvoju i unapređenju mladih širom Republike.

Poslednja reč ostavljena je čitaocu koji će imati priliku da kroz **povratnu informaciju** dâ svoj sud o publikaciji.

ŠTA JE UČENIČKI PARLAMENT?

I

Učenički parlament je **reprezentativno telo unutar škola** širom Srbije, koje **osnivaju, biraju i čine sami učenici**. Njegovo osnivanje, mada nije obavezno, slobodno je i zakonski garantovano, a škola u okviru koje parlament funkcioniše dužna je da obezbedi slobodu organizovanja.

Nešto neformalnija definicija učeničkog parlamenta bila bi ona koja kaže da je to **forum za treniranje demokratije**, jer se u njemu učenici uče da uzmu aktivnu ulogu u procesu donošenja odluka. Okvir učeničkog parlamenta omogućava srednjoškolcima da svoje interese bolje zastupaju i realizuju, obezbeđujući tako podršku sopstvenim idejama i akcijama.

Učenički parlament je i **prvi korak ka demokratiji**, jer se kroz učešće u njegovom radu mladi uče uvažavanju različitosti, kulturi dijaloga i ostalim vrednostima demokratije.

Učenički parlament svoju ulogu i značaj za mlade potvrđuje kroz promociju i unapređenje njihovih prava i interesa, ali i podsticanjem društvenog aktivizma mladih. Uloga parlamenta je i da podstiče odnos uvažavanja učenika, s jedne strane, i profesora i uprave, s druge strane, kao i da utiče na razvoj ukupnog društvenog života lokalne zajednice kroz saradnju sa institucijama i organizacijama koje se bave mladima. Na ovaj način učenički parlament ne samo da promovise učešće mladih u javnom životu na lokalnom nivou, već promovise i međugeneracijsku saradnju.

Pogledajmo, posle ovih uvodnih napomena, odredbe zakona kojima je omogućeno osnivanje učeničkog parlamenta u školama Srbije.

a PRAVNI OKVIR

Predviđanjem mogućnosti konstituisanja učeničkih parlamenata u srednjim školama³ u Republici Srbiji, stvoren je prostor za poboljšanje vršenja i zaštite prava učenika i zadovoljenje njihovih potreba. Naime, učenički parlament, kao zakonska kategorija, postoji od 2003. godine. Većina učeničkih parlamenata koji trenutno funkcionišu zaživelo je u školskoj 2003/2004. godini. Međutim, s obzirom da njihovo konstituisanje nije obavezno po zakonu, učenički parlamenti nisu osnovani u svim srednjim školama Srbije.⁴ Ipak, tamo gde ove institucije već funkcionišu, one polako prerastaju u pravu radionicu demokratije i okvir za ostvarivanje prava srednjoškolaca.

U narednim redovima predstavljene su odredbe **Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja**⁵ kojima je predviđena mogućnost da se u srednjoj školi organizuje učenički parlament. Pitanje nadležnosti, odnosno funkcije i organizacije školskog parlamenta, regulisano je jednim jedinim članom ovog zakona. U pitanju je član 98 Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja. Tumačenjem pomenutog člana dolazimo do zaključka da je školski parlament fakultativna institucija, odnosno da *može* biti konstituisan. Fakultativnost učeničkog parlamenta je razumljiva, s

³ Zakonom je omogućeno i osnivanje parlamenta u poslednja dva razreda osnovne škole. Ipak, projekat je fokusiran na srednjoškolce, što ne znači da određeni materijali i preporuke koje nastaju tokom izvođenja projekta ne mogu biti primenjeni, uz određeno prilagođavanje, među ovom uzrasnom populacijom.

⁴ Poslednje istraživanje koje je o stanju učeničkih parlamenata u srednjim školama u Srbiji pokrenuo Odsek za omladinu Ministarstva prosvete i sporta i koje je obuhvatilo ukupno 236 od 480 škola na teritoriji Srbije bez Kosova i Metohije upućuje na to da samo 14 škola nema parlament i da je u 6 škola parlament postojao, ali se ugasio. Više informacija moguće je pronaći na internet stranicama sajta Ministarstva za prosvetu i sport RS: <http://www.mps.sr.gov.yu/code/navigate.php?Id=179>

⁵ Za kompletan prikaz Zakona konsultovati web stranice Narodne skupštine Republike Srbije: http://www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/akta/akta_detalji.asp?Id=99&t=Z#

obzirom da je u odredbama pomenutog zakona, kojim su regulisana prava deteta i učenika, kao jedno od prava predviđena i „sloboda udruživanja u različite grupe, klubove i organizovanje učeničkog parlamenta“ (član 95, stav 1, tačka 8). Nijedno pravo ne može postati i obaveza, osim ukoliko nije tako definisano. Pored toga, fakultativnost institucija je svakako dobra u onim slučajevima kada nisu stvoreni uslovi za njihovo funkcionisanje, pa nametnuta rešenja tada mogu naneti više štete nego koristi. Ipak, ostavljanje na volju učenicima i školama da sami odluče da li će formirati parlament ili ne znatno usporava ovakav vid organizovanja učenika. Sporost u konstituisanju parlamenata sama po sebi je loša, a kada se imaju u vidu funkcije koje bi parlament trebalo da ostvari, ona postaje pogubna. Naima, zakon jasno definiše tri osnovne funkcije parlamenta čija je suština u sledećem: saradnja sa školskom upravom i savetom roditelja; unapređenje odnosa između učenika i nastavnog kadra i povećanje informisanosti samih učenika o pitanjima koja su značajna za njih. Povodom prve funkcije učeničkog parlamenta trebalo bi napomenuti da Zakon u članu 56 stav 3 predviđa da predstavnik učeničkog parlamenta **prisustvuje i učestvuje u sednicama školskog odbora**. Ova odredba omogućava učeničkom parlamentu da u većoj meri ostvari svoju funkciju saradnje sa školskom upravom, budući da na ovaj način mladi parlamentarci mogu da predstavljaju svoj rad i postavljaju zahteve pred organ upravljanja škole. Imajući u vidu značaj funkcija učeničkog parlamenta trebalo je, putem zajedničke kampanje ministarstava, škola i roditelja, motivisati učenike da u većoj meri koriste mogućnosti, odnosno prava koja im Zakon pruža.

U pogledu organizacije, Zakon samo predviđa da će učenički parlament činiti po dva, odnosno tri predstavnika svakog odeljenja, ne zalazeći u način izbora tih predstavnika, u kriterijume koji moraju da budu ispunjeni da bi neko uopšte bio kandidat za predstavnika, odnosno predstavnik. Veliki propust u zakonskim odredbama jeste i to što nije predviđeno koji je najviši pravni akt prema kojem se školski parlament organizuje, niti su predviđene osnovne smernice za izradu takvog akta. Ovaj propust je veliki iz prostog razloga što se odnosi na organizaciju mladih ljudi koji tek stupaju u život i nemaju nikakvog iskustva u ovakvim oblicima organizovanja.

Tokom 2005. godine CeSID je realizovao više projekata koji su bili usmereni ka srednjoškolcima širom Srbije. Radeći na tim projektima CeSID-ov tim je utvrdio da među srednjoškolcima postoji

nerazumevanje funkcija i primena principa parlamentarizma i institucije parlamenta. To se najbolje očitava u činjenici da učenički parlamenti ili nemaju značajniju podršku učenika, tamo gde su osnovani, ili nisu osnovani uopšte. Istraživanja pokazuju da su mladi spremni da se uključe u rešavanje pitanja koja ih se tiču. Učenički parlamenti bi bili idealna mesta za osmišljavanje i iznalaženje najboljih rešenja. Ono što onemogućava parlament da ostvari ovu svoju ulogu jeste nedovoljna svest mladih o mestu i ulozi parlamenta. Ukoliko se ne preduzmu mere da se ovakvo stanje promeni, propušta se šansa da mladi već u srednjoškolskom uzrastu usvoje model demokratskog parlamentarnog ponašanja i izgrade se kao aktivni građani uključeni u demokratizaciju društva u celini.

Osim predviđenih ciljeva oko kojih bi parlamenti trebalo da se okupe, odredbama Zakona dati su i obrisi strukture parlamenta i načina njegovog konstituisanja.⁶

Zakonske odredbe pružaju mogućnost za razvoj i unapređenje položaja učenika. Njihova primena u praksi prvenstveno zavisi od razumevanja uloge i značaja učeničkog parlamenta od strane samih srednjoškolaca, organa upravljanja u školi i roditelja. Ipak ne treba zanemariti i ulogu koju mogu imati i ostali subjekti u lokalnoj sredini poput NVO, medija, predstavnika lokalne vlasti i drugih.

⁶ Detaljnije o tome videti u odeljku brošure koji je posvećen izborima predstavnika u učenički parlament.

b

ZNAČAJ I ULOGA

Učenički parlament bi trebalo da bude institucija od najvišeg značaja za vršenje i zaštitu prava srednjoškolaca, a u osnovi ove uloge parlamenta stoji aktivan srednjoškolac. Apatično ponašanje, stečeno u srednjoškolskom periodu, manifestovaće se tokom kasnijeg života kroz odsustvo inicijative i pasivizam. Otuda je od presudnog značaja dati najširu moguću društvenu podršku razvoju učeničkog parlamenta, jer je to mesto gde se razvijaju mladi, aktivni, odgovorni i samosvesni građani, spremni da utiču na tokove života u svom okruženju. U tom svetlu gledano, neophodno je da svi subjekti u školi i u lokalnoj zajednici prepoznaju školske parlamente kao pouzdane partnere u različitim aktivnostima. Profesori građanskog vaspitanja, osobe koje svakodnevno saraduju i u neposrednom su kontaktu sa učenicima, u potpunosti razumeju ulogu i značaj učeničkog parlamenta.⁷ Naime, njihovo je mišljenje da bi ciljevi učeničkog parlamenta trebalo da budu: **«učenje demokratije kao veštine u ponašanju i razvijanje posebno važnih elemenata u procesu učenja - samostalnosti, toleranciji i odgovornosti»⁸, «razvijanje osećaja za život u demokratskom društvu i sticanje veština demokratskog odlučivanja»⁹, «iniciranje i realizacije sopstvenih akcija, razvijanje saradnje sa sličnim organizacijama mladih ljudi, razvijanje svesti o pravim društvenim vrednostima, razvijanje kulture dijaloga, podizanje svesti i opšte kulture učenika»¹⁰, «participiranje učenika u**

⁷ Podaci predstavljeni u narednim redovima proistekli su iz istraživačke faze na projektu: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji« izvedene na teritoriji svih šest opština u kojima se projekat i vodi. Prikupljeni podaci za potrebe projekta u mesecu julu 2006. godine omogućili su da se sazna mišljenje profesora građanskog vaspitanja o učeničkom parlamentu i njegovom funkcionisanju.

⁸ *Ibid*, Stamenka Sudar, profesorka psihologije u Srednjoj ekonomskoj školi u Somboru.

⁹ *Ibid*, Jovan Samoilov, profesor građanskog vaspitanja, Gimnazija »Uroš Predić«, Pančevo.

¹⁰ *Ibid*, Rada Veselić, profesorka građanskog vaspitanja u Gimnaziji, Lazarevac.

odlučivanju, kreativno usavršavanje rada u školi, rešavanje problema, organizovanje učeničkih aktivnosti»¹¹, «donošenje odluka u korist zaštite, poboljšanja i sprovođenja učeničkih prava, lobiranje za sprovođenje učeničkih inicijativa, informisanje i edukacija»¹², ali i «učešće učenika u kompletnom radu škole».¹³

Razumevanje značaja i uloge ove institucije od strane profesora građanskog vaspitanja primer je kojim bi trebalo da se rukovode i ostali profesori i školske uprave, ali i svi drugi značajni akteri u lokalnoj sredini. Radi potpunog ostvarivanja značaja i uloge učeničkog parlamenta potrebno je neprekidno pružati znanja i veštine srednjoškolcima, koje im svakodnevno mogu koristiti u učešću u javnom životu. Potrebno je i da se inicira saradnja srednjoškolaca iz različitih lokalnih zajednica, saradnja mladih i lokalne samouprave, civilnog sektora, medija i lokalnih privrednika. Tek na taj način moguće je da se doprinese većoj ulozi učeničkog parlamenta u životu škole i jačanju učešća mladih u javnom životu lokalne zajednice i društva.

¹¹ *Ibid*, Miljana Krstić, profesorka građanskog vaspitanja, Srednja medicinska škola, Zaječar.

¹² *Ibid*, Jelica Milutinović, profesorka građanskog vaspitanja, Ekonomsko-trgovinska škola, Kraljevo.

¹³ *Ibid*, Mirjana Obućina, profesorka građanskog vaspitanja, Srednja ekonomska škola, Čačak.

KORACI U OSNIVANJU UČENIČKOG PARLAMENTA

II

Da bi parlament ostvario svoju svrhu u promociji i zaštiti prava učenika, potrebno je da svi zainteresovani akteri budu informisani o njegovom osnivanju i radu, da izbori za predstavnike u učeničkom parlamentu budu demokratični i fer i da se obezbedi neometan i funkcionalan rad parlamenta po njegovom ustanovljenju. Otuda se kao tri osnovna koraka u procesu osnivanja učeničkog parlamenta pojavljuju:

- a.* UPOZNAVANJE SA ZNAČAJEM I ULOGOM UČENIČKOG PARLAMENTA
- b.* IZBORNI PROCES
- c.* KONSTITUISANJE UČENIČKOG PARLAMENTA

a

UPOZNAVANJE SA ZNAČAJEM I ULOGOM UČENIČKOG PARLAMENTA

Školski parlament ne može da ostvariti svoj potpuni potencijal ukoliko svi akteri unutar škole nisu svesni važnosti njegovog postojanja. Prvi korak u osnivanju školskog parlamenta treba da bude upoznavanje najšireg kruga ljudi u školi sa svim podacima koji su važni za parlament i njegovu ulogu u zaštiti i unapređenju prava učenika.

I sami srednjoškolci prepoznaju upravo sopstvenu neinformisanost kao jedan od najvećih problema u svojoj školi i lokalnoj zajednici.¹⁴ Tu činjenicu trebalo bi imati u vidu prilikom formiranja i funkcionisanja učeničkog parlamenta u svakoj školi. Naime, neophodno je da informacije o tome budu dostupne svim zainteresovanim subjektima, a naročito svakom učeniku škole. Za to postoje različiti mehanizmi, na primer redovno oglašavanje unutar škole putem razglasa ili školske table, kampanja od učenika do učenika, odnosno od odeljenja do odeljenja i slično.

Nisu samo učenici ti koji bi trebalo da budu informisani, tu su i članovi školskog odbora, profesori, savet roditelja i roditelji. Učenički parlament treba da bude pokrenut od strane samih učenika, ali je partnerstvo sa ostalim akterima unutar škole više nego dobrodošlo. Sastanak sa direktorom škole i profesorima, od kojih se očekuje najveća pomoć u radu parlamenta, metod je kojim se i ovi akteri informišu o inicijativama u školi. Ovo je od posebnog značaja, jer bi trebalo da se ima u vidu da učenički parlament nije institucija za »jednokratnu upotrebu«, već da će parlament nastaviti sa svojim radom, iz godine u godinu, iz saziva u saziv. Kako su đaci ti koji, generacija za

¹⁴ Osnov za iznošenje ovakvih podataka proistekao je iz grupnih usmenih razgovora - fokus grupa - održanih 14. juna 2006. u Pančevu (Gimnazija »Uroš Predić«) i 16. juna 2006. u Kraljevu (Srednja ekonomska škola) u sklopu izvođenja početnih aktivnosti na projektu: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji«. Ispitivanje je obuhvatilo učenike sva četiri razreda, članove učeničkih parlamenata i aktivne u školi i van škole, ali i one koji nisu članovi učeničkog parlamenta, niti su angažovani u društvenom životu lokalne zajednice.

generacijom, napuštaju školu, a profesori i uprava ostaju, učenicima koji tek dolaze bilo bi od pomoći da parlament bude prepoznat kao konstruktivan i pouzdan partner školskoj upravi. Učenici su ti koji sami treba da osmisle održivost parlamenta. Jedan od načina je široka i ravnomerna zastupljenost svih generacija u parlamentu, ali i pravovremeno uključivanje najmlađih srednjoškolaca. U ovom poslu uspostavljanje dobre saradnje sa profesorima i upravom, savetom roditelja i drugim subjektima može da bude naročito podsticajno. Ako se obezbedi uzajamna saradnja svih subjekata unutar škole u očuvanju dostignuća u radu parlamenta i po odlasku onih učenika koji završavaju školu, tekovine rada ostaće vidljive.

Osnivanje učeničkog parlamenta je samo naizgled jednostavan proces. Treba imati u vidu čitav spektar problema koji se mogu pojaviti u njegovom radu ako se na samom početku ne obrati pažnja na niz faktora. Naime, slaba motivisanost, nezainteresovanost i neinformisanost učenika o radu učeničkog parlamenta problemi su koji opterećuju dalji rad ove institucije. Potrebno je zato već u inicijalnoj fazi, upoznavanjem što šireg kruga učenika, uticati na njihovu veću uključenost u proces osnivanja parlamenta. U tom cilju učenici mogu jedni druge podsticati da daju predloge u vezi sa osnivanjem, izborima i radom učeničkog parlamenta. Takođe, kroz diskusije i zajedničke aktivnosti mogu da istražuju mogućnosti parlamenta u promociji i zaštiti sopstvenih prava.

Način na koji se prilazi osnivanju školskog parlamenta umnogome određuje i njegovo buduće funkcionisanje. Otuda je neophodno da se ne zanemari ova faza u osnivanju školskog parlamenta, već da joj se priđe sa potrebnom ozbiljnošću.

b

IZBORI PREDSTAVNIKA U UČENIČKI PARLAMENT

IZBORI ZA PREDSTAVNIKE U UČENIČKOM PARLAMENTU

Izbori, način njihovog sprovođenja i njihova demokratičnost umnogome određuju funkcionisanje i dalji razvoj zajednice i institucija u kojima se sprovode. Tako je i sa učenicima jedne škole i sa institucijom učeničkog parlamenta.

Svi učenici unutar jedne škole imaju pravo da kandiduju i budu kandidovani, da biraju i budu birani za mesto predstavnika u učeničkom parlamentu. Značajno je prilikom kandidovanja **utvrditi kriterijume** koje bi trebalo da zadovolje kandidati. Neki od merodavnih kriterijuma jesu svakako: aktivizam potencijalnog kandidata, dokazana odgovornost, posedovanje znanja i veština zastupanja interesa učenika, njegov ugled među srednjoškolcima, ali i među profesorima i slično.

Potrebno je da se obezbedi da učenici svoje predstavnike izaberu **tajnim glasanjem i to na osnovu opšteg, slobodnog, jednakog i neposrednog prava na izbor**. Učenici se na taj način, kroz praksu, obrazuju o svojim pravima i na budućim izborima na kojima će glasati po sticanju punoletstva – izborima na lokalnom nivou, pokrajinskom i na republičkom nivou. Važno je da učenici shvate da niko nema prava da ih sprečava ili primorava da glasaju, niti da ih poziva na odgovornost zbog glasanja ili da ih primora da kažu za koga su glasali, odnosno zašto nisu glasali.

Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja uređen je izbor mladih parlamentaraca, međutim, u svega par rečenica.¹⁵ Iz odredbe Zakona, kojom je predviđeno da parlament ima po dva predstavnika iz svakog odeljenja, sledi da broj članova parlamenta nije ujednačen, već se razlikuje od

¹⁵ Članom 96 Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja predviđeno je da učenički parlament čine po dva predstavnika svakog odeljenja u školi, a u umetničkoj - po tri iz svakog razreda, odnosno godine, da se parlament bira svake učeničke godine i da ima predsednika.

škole do škole, zavisno od broja odeljenja. Izbornim rečnikom govoreći, škola u kojoj se predstavnici biraju ima onoliko izbornih jedinica koliko ima odeljenja, a u svakoj od jedinica učenici biraju po dva predstavnika u učenički parlament, tako da je svaki razred (generacija) zastupljen ravnomerno. Veliko je pitanje da li bi postojala ovakva zastupljenost razreda kada bi cela škola bila jedna izborna jedinica. Ipak, sa daljim razvojem institucije trebalo bi razmisliti i o drugim izbornim modelima. Moglo bi se predvideti da cela škola bude jedna izborna jedinica. Broj predstavnika bio bi unapred određen prema broju učenika. Primera radi: 1 predstavnik na 15 učenika. Drugi model bi podrazumevao da svaki razred predstavlja po jednu izbornu jedinicu, odnosno da postoje 4 izborne jedinice, a broj predstavnika po izornoj jedinici bi se, kao i u prethodnom modelu, određivao prema broju učenika. Izbor predstavnika bi se u oba modela vršio prema sistemu zatvorenih lista. Prilikom formiranja lista, predlagači bi morali da vode računa da na listama u određenom procentu budu zastupljeni kandidati svih razreda (prvi model), odnosno svih odeljenja (drugi model) i oba pola. Nekoliko je razloga za predlaganje upravo ovakvih modela:

- Učenički parlament ima veći legitimitet jer je *neposredno izabran* od strane učenika.
- Svaki učenik je predstavljen u istoj meri. Predloženi modeli rešavaju problem nadpredstavljenosti koji trenutni način izbora nosi sa sobom. Prema postojećem modelu učenici malobrojnijih odeljenja su nadpredstavljeni, budući da manji broj učenika ima isti broj predstavnika.
- Kandidati za predstavnike u učeničkom parlamentu vode aktivnu kampanju koja ima višestruki efekat: izbornom participacijom, kao osnovnim i najblažim vidom aktivizma, povećava se aktivizam učenika uopšte, a oni koji vode kampanju stiču veštinu liderstva, lobiranja i zastupanja. Pored ovih karakteristika, jedno od svojstava kampanje jeste i da se stvara takav ambijent koji učenicima omogućava da bolje razumeju uslove i pravila pod kojima se održavaju izbori u demokratskim društvima.

Bez obzira na modele koji su ponuđeni u okviru ove publikacije, mišljenja smo da je ipak najbolji onaj model koji sami učenici izaberu shodno svojim potrebama i svom okruženju, jer jedino tako osmišljen model može biti efikasan i dugovečan. Modeli koji su ponuđeni imaju samo funkciju da pomognu na putu pronalaženja najboljeg mogućeg oblika organizovanja učenika.

IZBORI ZA PREDSEDNIKA UČENIČKOG PARLAMENTA

Zakonom je predviđeno i da učenički parlament ima predsednika, ali nije predviđeno kako će se on izabrati. Postavlja se pitanje da li njega biraju svi učenici na opštim i direktnim izborima, ili ovog funkcionera treba da izaberu članovi učeničkog parlamenta. Neposredni izbori povećali bi legitimitet izabranog predsednika učeničkog parlamenta. Ipak, u odsustvu izbornih kampanja drugo rešenje se čini prikladnijim, jer učenici svih odeljenja nisu u mogućnosti da realno procene kandidata i njegov izborni program. S druge strane, pošto se svi predstavnici učeničkog parlamenta nađu na zajedničkom zasedanju i pošto kandidati predstave svoje programe, moguće je na osnovu realnijih pokazatelja izabrati predsednika učeničkog parlamenta. Praksa je pokazala da se u izboru predsednika učeničkih parlamenata opredeljuje upravo za ovaj drugi princip – posredan izbor koji vrše članovi parlamenta. Mišljenja smo da bi ovakvu praksu unekoliko trebalo izmeniti. Naime, kandidat za predsednika učeničkog parlamenta i dalje bi se birao u parlamentu i to pošto predstavi program članovima učeničkog parlamenta. Međutim, podrška parlamentaraca kandidatu za predsednika usledila bi tek posle njihove konsultacije sa svojim odeljenjem.

Da bi se bolje sagledali mogući načini izbora predsednika parlamenta potrebno je dati odgovor na suštinsko pitanje: *koja je uloga predsednika učeničkog parlamenta?* Ukoliko je predsednik parlamenta prvi među jednakima i njegova funkcija je funkcija predsedavajućeg, onda je prihvatljivo rešenje da bude biran u parlamentu. Ipak, praksa pokazuje da predsednik parlamenta nije samo predsedavajući već on oličava učeničkog lidera kome se, kao takvom, obraćaju ne samo učenici, već i profesori i školska uprava. Kao što se vidi, praksa ukazuje koliki je značaj i autoritet predsednika školskog parlamenta. Možemo da konstatujemo da u praksi način izbora predsednika parlamenta i ugled koji uživa nisu usaglašeni. Njegovoj ulozi više bi odgovaralo da bude izabran na neposrednim izborima, čime bi dobio legitimitet neophodan za lidersku poziciju koju trenutno uživa. Osmišljavanje samog modela izbora treba prepustiti samim učenicima, jer, kao što je već rečeno, oni najbolje mogu da ocene prema okolnostima koji model najviše odgovara njihovim uslovima.

Izloženo upućuje na veliku ulogu koju na sebe treba da preuzmu akteri unutar škole, a prvenstveno sami srednjoškolci, koji će odrediti izborni tok, njegove procedure i demokratičnost u celini. Razumevanje značaja i metode primene demokratskih načela u izboru predstavnika u školski parlament u tom smislu neophodno je znanje koje učenici treba da razvijaju i osnažuju.

C OBRAZOVANJE UČENIČKOG PARLAMENTA

Jednom kada se izborni proces završi, kada svako odeljenje izabere po dva predstavnika u učenički parlament, na red dolazi završni segment u formiranju učeničkog parlamenta - konstituisanje samog parlamenta na **osnivačkoj (konstitutivnoj) sednici**.

Svaka sednica, pa time i osnivačka, odvija se prema prethodno utvrđenom dnevnom redu, koji čine pitanja o kojima će se raspravljati. Dnevni red za prvu sednicu ne treba preopteretiti, ali nezaobilazna pitanja su: izbor funkcionera školskog parlamenta, formiranje radnih grupa i definisanje akcionog plana učeničkog parlamenta za tekuću školsku godinu. Prvom **plenarnom zasedanju**, zasedanju koje čine svi predstavnici u učeničkom parlamentu, osnovni je zadatak izbor funkcionera parlamenta, tako da bi to trebalo da bude prva tačka dnevnog reda.

Sednica bi trebalo da posluži i da se oforme **radne grupe** koje će se baviti konkretnim pitanjima, recimo sportom, kulturom, humanitarnim akcijama i slično. Radne grupe, sastavljene od po nekoliko parlamentaraca, pogodan su i funkcionalan model za efikasniji rad školskog parlamenta, budući da radne grupe istražuju i pripremaju materijal po određenim temama o kojima će parlament kasnije odlučivati. Jednostavnije rečeno, radne grupe pripremaju parlament za donošenje odluka. Ovim se ne marginalizuje uloga parlamenta, koja je ključna i nezaobilazna. Preporuku da se naprave radne grupe, koje će imati zaduženja po određenim temama, ne treba tumačiti kao znak da učenički parlament u punom sazivu ne treba da se sastaje. Naprotiv, redovne sednice učeničkog parlamenta trebalo bi da se održavaju najmanje četiri puta u toku trajanja mandata, odnosno dva puta po polugodištu, jer odluke od najveće važnosti treba da donosi upravo učenički parlament u plenumu.

Svaka nova školska godina ujedno je i izborna, pa je potrebno **statutom** ili **pravilnikom o radu učeničkog parlamenta** definisati pitanja od značaja za konstituisanje i funkcionisanje učeničkog parlamenta. Takva pitanja su načini izbora članova i funkcionera, način glasanja, procedure donošenja

odluka, načini finansiranja učeničkog parlamenta i slično. Ovaj dokument, koji su sami učenici usvojili prve godine po njegovom uvođenju, može biti promjenjen od strane narednih saziva. Naredni sazivi time mogu da na drugačiji način urede organizaciju i rad učeničkog parlamenta, poštujući pri tom proceduru predviđenu samim aktom. Upravo prilikom formiranja institucije učeničkog parlamenta, odnosno izbora funkcionera, a kroz pregovore izabranih predstavnika u školskom parlamentu, mogu i da se promene odredbe Statuta.¹⁶ Takve promene može da izglasa samo učenički parlament u plenumu, pri čemu svi učenici treba da o tome budu obavješteni.

Na prvoj sednici treba da se usvoji **akcioni plan učeničkog parlamenta za tekuću školsku godinu**, odnosno plan kojim se definišu osnovni problemi učenika i određuje set mera za njihovo rešavanje.

Po usvajanju navedenih odluka, učenički parlament predstavlja zaokruženu celinu koja može da ostvaruje svoju ulogu u unapređenju i razvoju položaja srednjoškolaca.

¹⁶ Parlamentarci bi među sobom trebalo da izaberu i jedno lice koje bi vodilo zapisnik o radu učeničkog parlamenta, kako bi ostalo pisanog traga koji će pomoći i narednim sazivima učeničkog parlamenta da funkcionišu.

FUNKCIONISANJE UČENIČKOG PARLAMENTA

III

Učenički parlament čine izabrani predstavnici svih odeljenja škole. Oni dalje vrše izbor predsednika, njegovog zamenika, sekretara, vlade, ministara i slično. Nezavisno od toga koje titule nosili, neophodno je da se među izabranim funkcionerima, u cilju efikasnog funkcionisanja učeničkog parlamenta, nađu osobe koje će obavljati sledeće nadležnosti: redovno sazivanje i organizovanje parlamenta, informisanje o sednicama, vođenje sednica učeničkog parlamenta i vođenje zapisnika sa sednica i arhive.¹⁷

Pored ljudskih resursa koji doprinose funkcionisanju učeničkog parlamenta, i finansijska sredstva igraju značajnu ulogu. Zapravo, funkcionisanje učeničkog parlamenta biće lakše obezbedi li se finansijski okvir za izvođenje njegovih aktivnosti.¹⁸ Rad parlamenta može biti finansiran putem donacija, različitih sponzorstva, budžeta škole itd. Uzevši u obzir da za rad učeničkog parlamenta ne postoji institucionalna podrška, kroz sredstva budžeta škole, neophodno je da učenici savladaju veštinu obezbeđivanja sredstava za rad učeničkog parlamenta. Neophodno je, dakle, da nauče da

¹⁷ Za obavljanje takvih poslova neophodno je da se vodi računa da li osoba u pitanju ima znanja i veština, vremena i strpljenja da posao obavlja. Recimo, vođenje arhive učeničkog parlamenta može biti naporan posao, naročito ako se prihvati kao pravilo da se redovne sednice učeničkog parlamenta održavaju više puta u toku polugodišta.

¹⁸ Srednjoškolci jasno prepoznaju važnost finansijskog trenutka u podsticanju i izvođenju inicijativa i u školi i van škole. Kada je finansiranje rada učeničkog parlamenta u pitanju, ističu mogućnost izdvajanja iz opštinskog budžeta za mlade, ili iz džeparca učenika škole. Izneti podaci prikupljeni su kroz fokus grupe održane 14. juna 2006. u Pančevu (Gimnazija »Uroš Predić«) i 16. juna 2006. u Kraljevu (Srednja ekonomska škola) u sklopu izvođenja početnih aktivnosti na projektu: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji«.

pišu predloge projekata i na taj način pruže informacije potencijalnom donatoru kako bi se odlučio da finansira projekat. Kada su u pitanju domaći donatori oličeni u lokalnim biznismenima, dovoljno je da učenici znaju kako da naprave kratko pismo u kojem bi predstavili učenički parlament, svrhu projekta, način na koji bi se tražena sredstva upotrebila i ukazali na korist koju bi lokalna zajednica imala, ali i sam biznismen.

Srednjoškolci¹⁹ prepoznaju učenički parlament kao okvir kroz koji bi problemi mogli da se rešavaju, odnosno da se njihovo rešavanje inicira. Međutim, smatraju da je potrebno da širi krug učenika i drugih subjekata prepozna parlament kao mesto na kojem se problemi efikasno rešavaju i gde se rađaju nove ideje, što u ovom trenutku, ističu, nije slučaj. Iako ulogu učeničkog parlamenta u procesu rešavanja problema smatraju izuzetno bitnom, srednjoškolci navode i da učenički parlament u dosadašnjem radu nije ostvario svoju misiju – nije doprineo većem uključivanju mladih u rešavanju problema, najpre u školi, a potom i u lokalnoj zajednici. Parlament nije uspeo ni da postane mesto kontinuiranih razgovora i usaglašavanja aktivnosti. Srednjoškolci smatraju da je osnovni razlog za slabo funkcionisanje parlamenta činjenica da potencijali za njegov razvoj nisu još uvek uočeni i jasno definisani.²⁰

Kada je reč o tome da li srednjoškolci prepoznaju mehanizme za rešavanje vlastitih problema, odnosno da li oni očekuju od drugih da rešavaju probleme ili su sami spremni da preuzmu mere, postoji određeni stepen ambivalentnosti. Tako srednjoškolci iz Kraljeva ističu da imaju slobodnog vremena za rad učeničkog parlamenta i aktivizam u lokalnoj zajednici, ali smatraju neophodnim da ih neko pokrene i motiviše. U tom svetlu treba sagledati i mišljenje njihovih vršnjaka iz Pančeva koji ističu da, i pored toga što je u Pančevu mnogo kreativnih ljudi, niko ne obraća pažnju na njih i na njihov rad, a korene pasivnog odnosa mladih prema učešću u javnom životu na lokalnom nivou

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Ističe se nezainteresovanost za rad parlamenta, čak i od strane učenika koji su izabrani u njegov sastav. Navodi se i da se na sednice parlamenta »dolazi da se presedi i da se ode sa časa«. Stroga kritika rada školskog parlamenta vidi se i u sledećoj tvrdnji: »U učeničkim parlamentima niko ništa ne radi, niko ništa ne preduzima. Svake godina ista priča - na prvu sednici dođu svi, a posle jednostavno to prestane da funkcioniše. Sve ostane na jednom čoveku, a jedan čovek ne može to da uradi!«. Stav je srednjoškolaca da bi formiranjem širih parlamenata mladih na nivou opštine bilo lakše rešavati probleme srednjoškolaca.

vide u tome što im »društvo ništa ne nudi«. Ističe se da ostali subjekti u zajednici ne prepoznaju u dovoljnoj meri problematiku u vezi sa mladima. Ipak, primetna je i samokritika kroz priznanje da, i kada se pojavi organizovani impuls da se nešto desi, mladi ostaju pasivni.²¹ Jedan od razloga pasivizma mladih leži i u krivici male grupe aktivnih, budući da oni nisu našli načina da motivišu svoje pasivne vršnjake. Na pitanje kako pokrenuti druge ljude, ističe se da oni prvenstveno moraju sami da se pokrenu i da moraju da imaju dobit od toga - novac ili ličnu satisfakciju. Kao moguće rešenje za motivisanje svojih vršnjaka da se više uključe u društveni život, vide vršnjački pristup, gde bi grupa od desetak aktivnih inspirisala i ostale. Stava su da pojedinac svojim zalaganjem ne može nešto da promeni u svom okruženju, ali dodaju i da grupa aktivnih ljudi, ako se pravilno organizuje, može da promeni stvari. Kada bi postojala bolja, raznovrsnija, organizovanija i kontinuirana ponuda dešavanja, smatraju, mladi bi se podstakli na veće učešće u svim segmentima društvenog života u lokalnoj zajednici.

Navedeni podaci ukazuju na potrebu da se mladima pruže određene veštine i znanja kako bi osnažili funkcionisanje učeničkog parlamenta. Naime, iako srednjoškolci probleme u funkcionisanju njihove organizacije u školi jasno prepoznaju, čini se da nisu u dovoljnoj meri svesni potrebe za određenim znanjima i veštinama koje bi im omogućile da na pravi način unapređuju i razvijaju školski parlament i na taj način zastupaju i šire svoja prava u školi, ali i van nje.

Funkcionisanje učeničkog parlamenta, aktivnosti koje srednjoškolci u njegovom okviru izvode, projekti, ali i rasprave, uvažavanje tuđeg mišljenja, prihvatanje različitosti i učestvovanje u donošenju kolektivnih odluka, svakako utiču na razvoj demokratskog ponašanja. Stoga je neophodno mladim parlamentarcima i srednjoškolcima kroz formalno i neformalno obrazovanje u vidu različitih seminara, treninga i radionica pomoći da steknu veštine za efikasno obavljanje aktivnosti u vezi sa učeničkim parlamentima. Te veštine se prevashodno odnose na **održavanje sednica i radnih grupa, timski rad, veštinu komunikacije, planiranje aktivnosti i javno zastupanje.**

²¹ Ističe se i primer kojim potkrepljuju navedenu tvrdnju. Naime, srednjoškolci kraljevačke Srednje ekonomske škole su, u cilju određivanja problema i mera za njihovo rešenje, pokrenuli istraživanje u školi na temu odnosa na relaciji učenici - profesori. Međutim, odziv učenika je bio izuzetno slab. Nezainteresovanost je prevladala, ističu srednjoškolci.

a ODRŽAVANJE SEDNICA I RADNIH GRUPA

Rad učeničkog parlamenta u kontinuitetu podrazumeva redovno održavanje sednica učeničkog parlamenta. Održavanje sednica je bitno jer se na njima raspravlja i ustanovljava dokle se stiglo u ostvarivanju aktivnosti, izlažu trenutni problemi i projektuju rešenja koja jednom kada se izglasaju dobijaju mogućnost da se i primene. Usled toga vidljiva je neophodnost posedovanja dobrih organizacionih veština u pripremi i vođenju sastanka. Na taj način se obezbeđuje da parlament bude **forum za iznošenje i raspravu određenih predloga i rešenja, a ne arena za neargumentovane nastupe.**

U tom svetlu gledano, za unapređenje diskusije u učeničkom parlamentu od izuzetne važnosti je poznavanje veštine **moderiranja**, odnosno *upravljanja diskusijom u grupi*, ali i **posredovanja**, ili medijacije, *metoda kojim posrednik pomaže sukobljenim stranama da reše sukob poboljšanjem komunikacije i analizom problema.* Dakle, postojanje veštog ili veštih posrednika, koji ne nameću rešenje, već samo pomažu stranama u sukobu da prevazilaženjem međusobnih razlika dođu do zajedničkog rešenja, koje je prihvatljivo za sve, od velikog je značaja učeničkom parlamentu.

Za uspešno **održavanje sednice** neophodno je da se prilikom organizovanja sednice učeničkog parlamenta obrati pažnja na sledeće elemente:

- **Kreiranje dnevnog reda.** U kreiranje dnevnog reda treba da se uključi što više aktera. Takođe je potrebno da se učesnici obavezno upute na tačke dnevnog reda i pre sednice kako bi mogli da razmisle o njima i eventualno pripreme materijal. Naravno, neke tačke dnevnog reda je moguće utvrditi na samoj sednici, ali treba uvek imati na umu da prethodne konsultacije mogu samo da doprinesu, tako da ih ne treba izbegavati.
- **Vremenski okvir** održavanja sednice treba da bude unapred određen. Na taj način svi učesnici mogu da odrede dinamiku potrebnu da se sednica uspešno okonča.

- Potrebno je da se unapred utvrde **pravila igre**, već na prvoj sednici²², poput načina glasanja, načina obraćanja skupu i slično.
- **Ostavljanje pisanog traga** o sednici pomoći će da se odluke i zaključci saberu u jasnu i konciznu formu i obezbediće se da ti podaci budu dostupni i onima koji sednici nisu prisustvovali, a zainteresovani su da saznaju šta je usvojeno.

Kontinuirani rad učeničkog parlamenta će se dodatno ojačati ako se u samom početku formiraju **radne grupe** za određena polja delovanja, na primer u oblasti sporta, kulture, humanitarnih akcija i slično. Grupi treba da čini desetak učenika sličnih interesovanja. Uloga radne grupe je da istraži problem i da parlamentu predstavi moguća rešenja. Na ovaj način parlament postaje efikasniji u svom radu. Funkcija radnih grupa je još i da obavljaju one zadatke koje im parlament poveri. Da bi radna grupa efikasno funkcionisala, neophodno je da se unapred utvrdi način njenog rada.

Njenom uspešnom funkcionisanju naročito doprinosi poznavanje veština i pretpostavki timskog rada od strane članova grupe.

²² Među ostalim pravilima, od izuzetnog je značaja da se utvrde procedure glasanja, kako i određivanje načina glasanja ne bi bilo predmet odlučivanja na budućim sednicama

b TIMSKI RAD

Tim je reč koju često koristimo. Međutim, pitanje je uolikoj meri je svako od nas timski igrač. Timski rad je od izuzetne koristi svakom pojedincu. Biti u timu, zapravo, znači koristiti rezultate celog tima, koji su u svakom slučaju veći nego kada bi svako od nas pojedinačno radio. Biti deo tima ujedno znači i biti odgovoran prema drugim članovima i staviti im na raspolaganje svoja iskustva, znanja i veštine.

Kao što je već rečeno, srednjoškcolci²³ su stava da pojedinac svojim zalaganjem ne može nešto da promeni u svom okruženju, ali dodaju i da grupa aktivnih ljudi, ako se pravilno organizuje, može da dovede do promena. Dakle, ovim učenicima je jasno da se najbolji rezultati ostvaruju kroz timski rad. Organizovane i koordinirane aktivnosti u svakoj važnoj oblasti, pa i u oblasti unapređenja prava i položaja srednjoškcolaca, zahtevaju upravo timski rad.

Potrebno je da se zna da je formiranje tima dinamičke prirode - jednom formiran tim prolazi kroz različite faze i neophodno je da se stalno ulaže energija kako bi se tim održao na okupu.²⁴

Timski rad zahteva od članova tima da poseduju neke od sledećih osobina:

- Organizacione i komunikacione sposobnosti,
- Samopouzdanje i snalažljivost,
- Radoznalost,
- Kreativnost, maštovitost i inventivnost,
- Praktičnost, samodisciplinovanost, vrednoća,
- Sistematičnost i upornost.²⁵

Napraviti dobar tim znači prepoznati ključne osobine svakog člana i dati mu onu ulogu u timu koja mu omogućava da svoje potencijale razvije do maksimalnih granica. Pored toga, važno je da se zajedno utvrde pravila ponašanja i da postoji jasan sistem sankcija i nagrada za određena ponašanja. Tako svakom pojedincu uključenom u tim postaje jasno da niko nije iznad pravila, što jača solidarnost unutar tima. Na taj način stvaraju se pretpostavke efikasnog timskog rada, a time i uspešnog identifikovanja problema i njihovog rešavanja.

²³ Izneti podaci prikupljeni su kroz fokus grupe održane 14. juna 2006. u Pančevu (Gimnazija »Uroš Predić«) i 16. juna 2006. u Kraljevu (Srednja ekonomska škola) u sklopu izvođenja početnih aktivnosti na projektu: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji«.

²⁴ Videli smo da su ovoga svesni i srednjoškolci, učesnici fokus grupe u Pančevu koji kroz strogu kritiku rada učeničkog parlamenta ukazuju na promene koje se dešavaju u početnim i kasnijim fazama rada parlamenta: » Svake godina se ista priča ponavlja – na prvu sednici dođu svi, a posle jednostavno to prestane da funkcioniše. Sve ostane na jednom čoveku, a jedan čovek ne može to da uradi!«.

²⁵ Dovoljno je da pojedinac poseduje samo neku od ovih osobina, a ne sve, jer je pretpostavka timskog rada da će ostali pojedinci svoje veštine i znanja sjediniti u zajedničkom radu.

C KOMUNIKACIJA

Sposobnost komunikacije je veština na koju mladi parlamentarci treba da obrate naročitu pažnju. Učenički parlament treba da omogući i pospeši komunikaciju među mladima. Komunikacija je jedini način da se razmene stavovi i da se dođe do zajedničkih rešenja po određenom pitanju, ali i način da se ljudi informišu o različitim činjenicama i slično. Odsustvo veštine komunikacije može dovesti do sukoba, ne samo mišljenja, već i ozbiljnijih razmera. Otuda je veoma važno poznavati osnovne principe na koje se uspešna komunikacija oslanja. Ti principi ukazuju na potrebu za aktivnim slušanjem, nenasilnim izražavanjem, poznavanjem kanala komunikacije i uklanjanje prepreka u komunikaciji.

Uspešna komunikacija je zasnovana na sledećim elementima aktivnog slušanja:

- Stavljanje naglaska na slušanje sagovornika, a tek potom svog govora
- Razumevanje potreba i osećanja sagovornika.
- Izbegavanje prekidanja govora sagovornika, gledanja na sat i ostalih neverbalnih vidova komunikacije kojim se sagovorniku ukazuje da se ne sluša.
- Potrebnije je sagovorniku objasniti kako je rečeno uticalo na nas, nego direktno kvalifikovati sagovornika.

Primenom navedenih pravila unapređuje se komunikacija, a time i povećava šansa da se kultura dijaloga u učeničkim parlamentima dalje razvije i unapredi.

d PLANIRANJE AKTIVNOSTI

Svaki uspešan događaj ima u svojoj osnovi vešto skrojen plan. Otuda i aktivnosti koje izvodi učenički parlament treba da budu dobro projektovane i predstavljene najpre onima od kojih se očekuje da ih aktivno sprovede, u slučaju učeničkog parlamenta - učenicima srednje škole²⁶, a potom i onima koji će u različitom stepenu biti uključeni u njihovo izvođenje.

Aktivnosti treba da budu **oslonjene na potrebe učenika**, a načini da one budu identifikovane jesu anketa, grupni usmeni razgovori i slično.

Treba da se razmisli i o **broju i strukturi aktera** potrebnih za izvođenje aktivnosti. Naravno, neće svi da se uključe u istom stepenu, niti je to potrebno, ali je svakako neophodno da se utvrdi u kojem svojstvu će akteri biti uključeni, u kojem broju i u kojem stepenu. Neko će biti inicijator u samom jezgru najaktivnijih kao neposredni izvođač projekta u celini, neko će biti uključen u pojedinim fazama, neko je tu da podrži aktivnost i najzad neko će biti korisnik aktivnosti. Važno je i znati da nemaju svi podjednako iskustvo i da nisu svi u istoj meri motivisani da se uključe u sprovođenje aktivnosti. Ipak, podrška će se pojaviti, ako se dobro razrade kanali za protok informacija. Treba da se razmisli i o tome u kojem stepenu će se naići na podršku profesora i školskog odbora, institucija i organizacija opštine, biznismena, učenika drugih škola i slično.

Neophodno je i da se predvide eventualne prepreke ne samo kada je ljudski faktor u pitanju, već i kada je reč o **materijalnim resursima** poput posedovanja određene opreme, materijala itd.

²⁶ Protok informacija putem učeničke oglasne table, učenički razglas, sastanci odeljenjske zajednice, samo su neki od mehanizama za informisanje unutar škole.

Jednom kada su identifikovani problemi, određeni ciljevi i aktivnosti koje će se izvoditi i kada je utvrđeno ko sve može pomoći u sprovođenju aktivnosti, pristupa se izradi **Plana za sprovođenje aktivnosti**. Ovaj plan trebalo bi da sadrži sledeće podatke:

- Vreme²⁷ i prostor u okviru kojeg će se izvoditi aktivnosti
- Ko su lica koja izvode aktivnosti – njihova uloga i motivisanost
- Ko su korisnici aktivnosti
- Faze od kojih se aktivnost sastoji i vreme njihove realizacije
- Resursi potrebni da se aktivnost izvede – ljudski resursi, oprema i slično
- Koji se rezultati očekuju po okončanju svake pojedinačne aktivnosti
- Kako će se proceniti da li je aktivnost uspela i kako će se pratiti uspešnost aktivnosti u toku realizacije (redovni sastanci, radne grupe, odbori, koordinaciona tela itd.) – evaluacija i monitoring.

Izradom plana dobija se jasan okvir koji određuje rad učeničkog parlamenta, a njegovim sprovođenjem postavljaju se realni pokazatelji kojim se utvrđuje uspešnost njegovog funkcionisanja.

²⁷ Za definisanje vremena potrebnog da se određeni projekat realizuje naročito su pogodne vremenske tabele. Vremenske tabele unekoliko podsećaju na raspored časova, s tim da se sada u tabeli umesto predmeta pojavljuju aktivnosti koje je potrebno izvršiti u određenom periodu.

e JAVNO ZASTUPANJE

Srednjoškolce organizovane u učenički parlament neophodno je ojačati najrazličitijim znanjima i veštinama kako bi uspešno promovisali i ostvarivali svoje interese. Javno zastupanje se ubraja u takve veštine. Treba dodati i da je javno zastupanje svakako jedna od najvažnijih veština, koja treba da se savlada na putu jačanja uloge mladih u javnom životu lokalne zajednice.

Šta je zapravo javno zastupanje? Može se reći da je *javno zastupanje* **niz akcija** kojima se vrši **uticaj na one ljude koji donose odluke u određenoj sredini, a radi ostvarivanja ciljeva i interesa koji se zastupaju.**

Kada je u pitanju učenički parlament, javno zastupanje obuhvata aktivnosti srednjoškolaca kojima oni žele da utiču na profesore, upravu škole i druge subjekte kako bi ostvarili svoja prava i rešili probleme koji ih tište. Na taj način oni ujedno i utiču na poboljšanje položaja mladih kod nas.

Interesi koje učenički parlament treba da zastupa jesu pre svega:

- Pravo srednjoškolaca na informisanje o vlastitim pravima i obavezama
- Pravo srednjoškolaca na različite oblike udruživanja
- Jačanje učešća srednjoškolaca u pitanjima koja ih se tiču
- Organizovano i sistemsko podržavanje edukacije za građanski aktivizam.

Ostvarujući navedene interese srednjoškolaca, školski parlament obezbeđuje istaknutije mesto u školskom i vanškolskom okruženju. Zapravo, ovakav angažman učeničkog parlamenta treba da omogući razumevanje potreba srednjoškolaca, naročito kada je u pitanju njihovo aktivno učešće u procesu donošenja odluka koje ih se tiču u njihovim školama i lokalnoj zajednici.

Da bi javno zastupanje bilo uspešno, potrebno je da subjekti, prema kojima se vrši uticaj, vide učenički parlament kao ozbiljnog i motivisanog zastupnika. Na taj način će se navedene institucije prihvatiti partnerstva u razvoju učeničkih parlamenata i radu na poboljšanju statusa učenika srednjih škola uopšte. Tako se omogućava i da učenički parlamenti budu prepoznati kao oblik udruživanja mladih koji pospešuju razvoj srednjoškolaca, ali i lokalne zajednice u celini.

Ako predstavnici učeničkog parlamenta žele da uspešno zastupaju interese srednjoškolaca, potrebno je da znaju koji su to interesi, odnosno problemi i pitanja koja pogađaju srednjoškolce. Metod pogodan za identifikaciju problema jeste istraživanje mnjenja srednjoškolaca, u okviru kojeg sami učenici definišu i rangiraju vlastite probleme. Nalazi CeSID-ovih istraživanja²⁸ upućuju da srednjoškolci **kao najveće probleme unutar škole** ističu probleme u komunikaciji sa profesorima.²⁹ Ipak, navedeno je i da unutar škole nailaze na profesore koji im pomažu oko planiranja i izvođenja aktivnosti. Veliki problem, istakli su srednjoškolci, predstavlja nerazumevanje profesora za vanškolske aktivnosti. Pored toga, srednjoškolci su istakli i preopterećenost školskim obavezama, kao još jedan problem, što u velikoj meri doprinosi pasivizmu učenika uopšte.

Kada je reč o **identifikovanju problema mladih u lokalnoj zajednici**, određene oblasti srednjoškolci jasno izdvajaju kao one u kojima su problemi najprisutniji. Naime, ispitanici su u sklopu obavljenog istraživanja kao najveće probleme u oblasti kulture odredili odsustvo kulturnih dešavanja, koncerata i slično, odnosno izuzetno usku ponudu dešavanja na ovom polju, a time i odsustvo mogućnosti izbora usled nametanja samo jednog obrasca kulture. Sledeća oblast u kojoj primećuju probleme jesu sport i sportska dešavanja, gde je istaknut nedostatak infrastrukturnih objekata za različite sportove i postojanje neodgovarajućih objekata u kojima se sportski događaji odvijaju. I pored datih izbornih obećanja da će se uložiti u razvoj sporta i mlade, ističu ispitanici, to se ne dešava.³⁰ Izdvojio se još jedan problem koji opterećuje srednjoškolce - problem bolesti

²⁸ Izneti podaci prikupljeni su kroz fokus grupe održane 14. juna u Pančevu (Gimnazija) i 16. juna u Kraljevu (Srednja ekonomska škola).

²⁹ Istaknuto je i da neki profesori ne odobravaju parlament, odnosno po njihovim rečima »...da mi kažemo naše mišljenje!«.

zavisnosti koji smatraju izuzetno prisutnim među svojim vršnjacima. Ističe se i neinformisanost mladih i nepostojanje adekvatnog medijskog interesovanja za probleme mladih, ali i sveopšta nezainteresovanost mladih ljudi za bilo kakav aktivizam.³¹

Kada se jednom utvrde problemi, potrebe i interesi srednjoškolaca, neophodno je da članovi učeničkog parlamenta između sebe, ali i među ostalim zainteresovanim učenicima, **podele dužnosti i odgovornosti**. Pored toga, da bi se izbegli kasniji problemi i propusti u javnom zastupanju potrebno je na samom početku utvrditi ciljeve³², očekivanja, aktivnosti, strategiju, načine odlučivanja, načine prikupljanja podataka³³ i postaviti jasna pravila, osmisliti praćenje uspešnosti zastupanja, odrediti osobe zadužene za odnose sa javnošću i uopšte preduzeti sve druge mere potrebne za uspešnu realizaciju cilja.

Kada je završena unutrašnja organizacija javnog zastupanja, potrebno je preduzeti korake koji se odnose na spoljnu organizaciju javnog zastupanja. To podrazumeva utvrđivanje ciljne grupe - kome sa obraćamo, to jest na koga želimo da ostvarimo uticaj. Međutim, to nije dovoljno. Da bi poruka bila jasna i da bi proizvela rezultat koji se očekuje, zastupnici moraju da poznaju osobenosti ciljne grupe. Drugaćijom porukom će se učenički parlament obratiti profesoru, biznismenu ili predstavniku opštinskih organa. U zavisnosti od toga kome se obraća, javno zastupanje se može obavljati na različite načine (npr. na različitim sastancima, putem medijskih i ostalih javnih prezentacija na okruglim stolovima, konferencijama za štampu, ali i lobiranjem, odnosno pronalaženjem "ljudi koji znaju ljude" i mogu da utiču na njih, zatim pisanjem različitih peticija, pisama, e-mailova i slično).

³⁰ Interesantno je primetiti da mladi ispitanici jasno prepoznaju izbornu ponudu političkih stranaka koja je upravo u Kraljevu i Pančevu, opštinama u kojima su se grupni usmereni razgovori obavili, obilovala obećanjima u kontekstu mladih i oblasti sporta. Uporište: Manojlović, Njegoš: Odgovornost političkih stranaka - izborne bajke ili posleizborna stvarnost. Beograd, jun 2006, Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID).

³¹ Svojim vršnjacima ispitanici zameraju i da ne pokazuju znake aktivizma čak ni kada se ulože znatni naponi da budu informisani o događajima koje organizuju mladi.

³² Vrlo je bitno razumeti da javno zastupanje podrazumeva jasno određen cilj koji je merljiv, može da se ostvari i vremenski je definisan.

³³ U javnom zastupanju je izuzetno korisno da se poseduje baza svih podataka potrebnih da se proces uspešno okonča. Naročita važnost ovih podataka je u tome što oni treba da posluže kao argumenti kojima će se ciljevi dodatno činjenično opravdati prilikom javnog zastupanja.

Javno zastupanje interesa srednjoškolaca dobija na težini, ako učenički parlamenti nisu jedini zastupnici. Otuda je neophodno da se razmisli i o institucijama i organizacijama i istaknutim pojedincima, kojima su ciljevi srednjoškolaca bliski, ne bi li se zajedno izborili za njih. Zapravo, moraju se pronaći snažni saveznici koji će pomoći da se zadatak obavi. Otuda nikako ne treba izgubiti iz vida i Savet roditelja, ali treba utvrditi ko bi još mogao da se nađe u ulozi saveznika.

Kada je reč o **prepoznavanju partnera** u postupku rešavanja problema, srednjoškolci jasno ističu roditelje koji bi trebalo više da se zainteresuju za probleme srednjoškolaca i tu vide šansu za unapređenje odnosa unutar škole.³⁴ Ipak, srednjoškolci i tu uočavaju probleme - Savet roditelja, kao potencijalno izuzetno važno telo unutar škole, sastaje se samo par puta godišnje. Ističe se da bi bilo koristi od saradnje sa Savetom i da su roditelji ti koji uglavnom podržavaju njihove aktivnosti. Dakle, sami učenici vide Savet roditelja kao izuzetno korisnu instituciju, ali i konstatuju da je to nedovoljno iskorišćen resurs za rešavanje problema srednjoškolaca.

Kada je u pitanju saradnja organa lokalne samouprave i srednjoškolaca, različita su iskustva. Tako, na primer, Kraljevčani ističu da su ostvarili kontakt sa predsednikom opštine na inicijativu nevladinog sektora, ali dodaju i da ne primećuju rezultate sastanka. Za razliku od navedene slike iz Kraljeva, učenici pančevačke Gimnazije su istakli konstruktivnu saradnju opštine koja je izdvojila sredstva za mlade u svom budžetu. Pančevci su istakli i aktivnu ulogu učeničkog parlamenta u lokalnoj Koaliciji udruženja mladih (KUM) i saradnju sa JAZAS-om i ostalim organizacijama civilnog sektora u Pančevu.³⁵

Javno zastupanje, videli smo, može biti vrlo koristan način za ostvarivanje interesa srednjoškolaca. Savladaju li ovu veštinu, srednjoškolci će se mnogo lakše izboriti za ostvarivanje i osnaživanje svojih prava u školi i lokalnoj zajednici.

³⁴ Izneti podaci prikupljeni su kroz fokus grupe održane 14. juna u Pančevu (Gimnazija) i 16. juna u Kraljevu (Srednja ekonomska škola).

³⁵ Kada je u pitanju lični aktivizam, van institucije učeničkog parlamenta, pančevački srednjoškolci su naveli i učešće u akcijama Mladih istraživača, učešće u radnim grupama za izradu lokalnog plana politike za mlade i slično.

Pravac daljeg razvoja učeničkog parlamenta određen je, s jedne strane, njegovim dosadašnjim rezultatima, a s druge strane potrebama učenika koje tek treba da zadovolji.

a DOSADAŠNJA PRAKSA

Učenički parlamenti su u Srbiji, kao što je već rečeno, uglavnom **konstituisani u školskoj 2003/2004. godini**. Dosadašnja praksa je pokazala da se članovi parlamenta uglavnom **biraju** po odeljenjima **demokratskim putem**, a broj članova učeničkog parlamenta u direktnoj je zavisnosti od ukupnog broja odeljenja u školi. Učenički parlamenti su u dosadašnjim aktivnostima mahom bili **okrenuti organizovanju sportskih i kulturnih zbivanja, kao i ekoloških i humanitarnih aktivnosti**.³⁶ Izuzetan problem u njihovom funkcionisanju predstavlja **odsustvo stalnih i namenskih budžetskih sredstava za rad** parlamenta, a problem predstavlja i **nepostojanje znanja i veština**

³⁶ Kada je u pitanju dosadašnji rad učeničkih parlamenata u opštinama u kojima se projekat izvodi, izdvojile su se određene aktivnosti koje su prisutne u svim školama. Reč je o aktivnostima u oblasti sporta i kulture: organizovanje koncerata, pozorišnih predstava, sportskih turnira i slično. Organizovanje humanitarnih akcija kroz koje su prikupljana sredstva za đake škole koji imaju zdravstvenih problema takođe je prisutno u radu školskih parlamenata. Vršnjačke edukacije u vezi sa borbom protiv bolesti zavisnosti i AIDS-a takođe su izvođene u sklopu rada učeničkog parlamenta.

srednjoškolaca **o osnovama prikupljanja sredstava**. Primetno je i odsustvo inicijative i motivacije, što dovodi do neučestvovanja učenika u radu učeničkog parlamenta. **Problem kontinuiranog rada učeničkog parlamenta** i usklađivanja njegovog rada sa ostalim obavezama i interesovanjima srednjoškolaca takođe je vrlo prisutan.³⁷ **Umrežavanje** je primenjivano, ali ni tu **nisu iskorišćeni kapaciteti u potpunosti** - i pored postojanja različitih vidova organizovanja na lokalnom i nivou Srbije, takav vid aktivizma ne koristi se u potpunosti i nije dovoljno rasprostranjen.³⁸

U narednim redovima prikazujemo da li su i uolikoj meri mladi informisani o dosadašnjem funkcionisanju učeničkog parlamenta. Kada je u pitanju informisanost o mogućnosti formiranja učeničkog parlamenta, odnosno o postojanju školskog parlamenta u školi, srednjoškolci su u izuzetno visokom procentu obavešteni (90,8 % srednjoškolaca je informisano o mogućnosti formiranja učeničkog parlamenta, dok je njih 95,3 % obavešteno o postojanju parlamenta u školi).³⁹

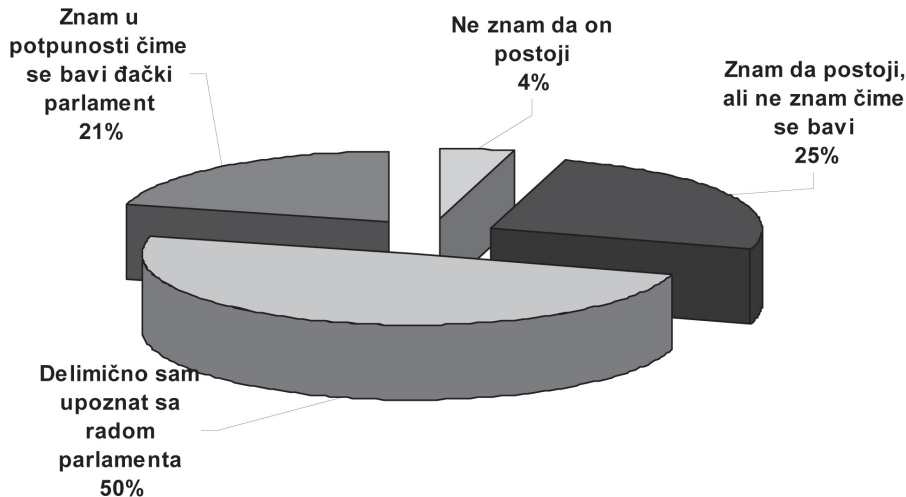
Međutim, kada se postavi pitanje čime se učenički parlament bavi, nailazimo na nizak procenat informisanih ispitanika, što ukazuje na mali broj učenika koji su zaista uključeni u rad školskog parlamenta ili se bar interesuju za njega. Naime, tek svaki peti srednjoškolac u potpunosti zna čime se učenički parlament bavi, 50 % je delimično upoznato, dok je 25 % onih koji, ili ne znaju da je parlament osnovan, ili znaju da je osnovan, ali ne znaju čime se bavi (slika 1). Izneta struktura informisanosti je još lošija u stvarnosti. Treba imati u vidu da je, u okviru skupine ispitanika koji su

³⁷ Najčešće nastaje kao posledica neprofilisanog akcionog plana sa tačno izračunatom satnicom i kalendarom izvršavanja aktivnosti, ali i nedefinisanim ili pogrešno izabranim izvođačima aktivnosti. To rezultira time da početna inicijativa polako nestaje, u meri u kojoj se gubi i jasna slika šta, ko, kad i zašto se radi. Najčešće su upravo tehničke stvari, poput utvrđivanja i načina vođenja sednica učeničkog parlamenta, te koje rezultiraju suštinskim problemima u funkcionisanju parlamenta. Otuda i ne čudi da, usled nedovoljne upućenosti mladih u veštine vođenja takvih događaja, rad učeničkog parlamenta postaje nesvrshodan, što dovodi do demotivacije srednjoškolaca da učestvuju u njegovom radu.

³⁸ Kao primer nacionalnog umrežavanja moguće je izdvojiti Uniju učeničkih parlamenata gimnazija Srbije. Kada je reč o umrežavanju na lokalnom nivou, takav vid saradnje srednjoškolaca postoji u sledećim opštinama i gradovima: Sremskoj Mitrovici, Novom Sadu, Kruševcu, Nišu, Valjevu i Beogradu.

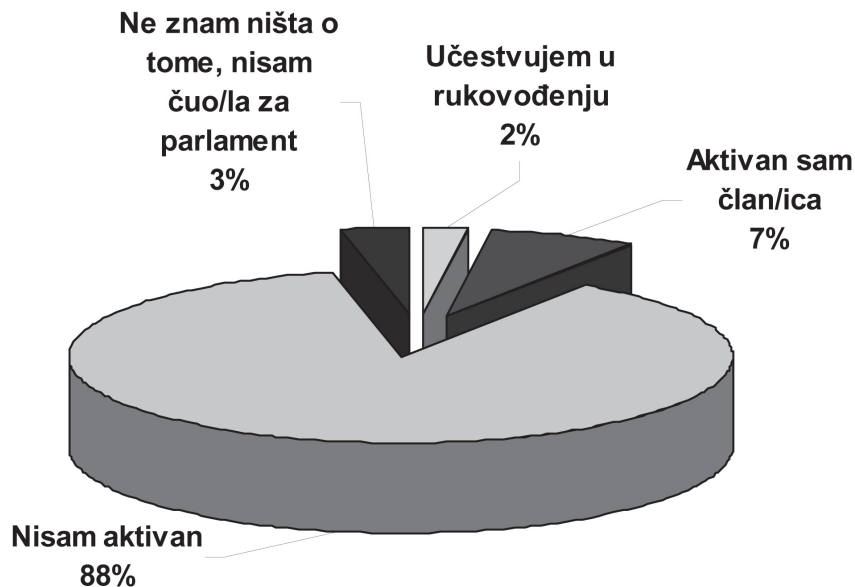
³⁹ Navedeno prema istraživanju mnjenja među srednjoškolcima sprovedenom u okviru inicijalne faze projekta (tačnije u mesecu julu 2006).

delimično upoznati, izvestan procenat onih koji realno ne znaju čime se parlament bavi, ali nesvesno daju odgovor za koji misle da je poželjan, a istovremeno i najbliži stvarnosti. Kada se tako sagledaju izneti procenti i kada bi ispitanici uvek bili stopostotno iskreni, onda je jasno da bi se povećao procenat onih koji nisu upoznati sa radom školskog parlamenta.

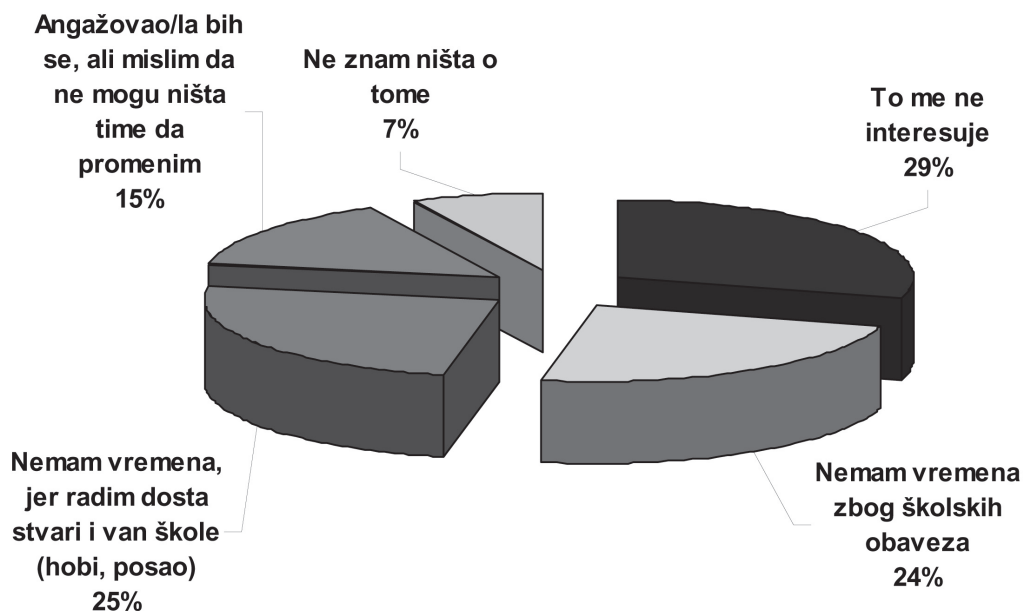
Slika 1. Da li znate čime se bavi Učenički parlament u Vašoj školi?

Još je nepovoljnija situacija kada je u pitanju broj srednjoškolaca uključenih u rad školskog parlamenta. Naime, stepen njihove uključenosti je izuzetno nizak – 9 %. Broj onih koji su aktivni u radu odgovara broju predstavnika u učeničkom parlamentu, koji je projektovan postojećim izbornim modelom. Postojeći model predviđa da svako odeljenje ima po dva predstavnika, tj. od 7 do 9 % učenika. Istraživanje pokazuje da u radu parlamenta nije angažovan ni učenik više od predviđenog. Čak 88 % srednjoškolaca nije aktivno u radu učeničkog parlamenta. Kada se navedenoj cifri doda i 3 % onih koji nisu informisani o postojanju učeničkog parlamenta, utvrđujemo da na jednog koji učestvuje u radu školskog parlamenta dolazi devet srednjoškolaca koji su pasivni (slika 2).

Slika 2. Da li ste i koliko aktivni u radu učeničkog parlamenta?

Osnovni razlozi koji opredeljuju učenike da se ne uključe u rad učeničkog parlamenta jesu odsustvo interesovanja za takav vid aktivizma (29 %), vanškolske obaveze (25 %), obaveze u školi (24 %), percepcija vlastite nemoći da se bilo šta promeni (15 %) i na samom kraju nepoznavanje materije (7 %) (podaci su predstavljeni na Slici 3). Posmatrajući strukturu odgovora, možemo da zaključimo da nezainteresovanost za rad i učešće u radu školskog parlamenta leži u neinformisanosti o samom parlamentu. Ipak, pojedine grupe odgovora govore nam da postoji znatan potencijal za budući rad školskih parlamenata. Naime, četvrtina ispitanika nije zainteresovana za parlament, jer ima druge, vanškolske obaveze. U pitanju su učenici koji jesu aktivni, ali očigledno nisu informisani, niti dovoljno motivisani da budu aktivni i u samom parlamentu. Ovakve učenike moguće je privući školskom parlamentu ukoliko im se neprekidno ukazuje na činjenicu da i parlament deluje u onim sferama koje njih interesuju.

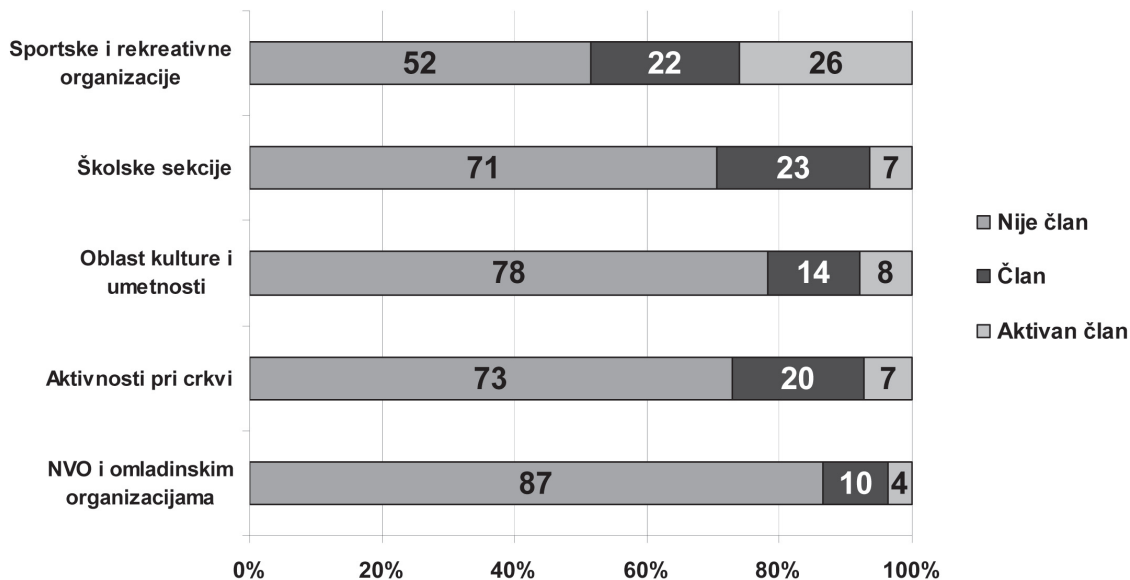

Slika 3. Ako niste aktivni u radu Učeničkog parlamenta, šta je razlog za to?

Nije samo učenički parlament organizacija u kojoj se beleži nizak nivo aktivnosti srednjoškolaca – tako je i u drugim vrstama organizacija.

Zapravo, izuzev procenta učešća u sportskim i rekreativnim organizacijama, odnosno sportskim klubovima, u kojima je približno svaki četvrti srednjoškolac aktivan član, a približno svaki peti član, u svim ostalim organizacijama je učešće znatno niže po broju aktivnog članstva. Broj onih koji su izjavili da su samo članovi nešto je veći od proseka kada su u pitanju školske sekcije i aktivnosti pri crkvi. Najniži stepen učešća srednjoškolaca zabeležen je u učešću u nevladinim organizacijama – samo 4 % su aktivni članovi (slika 4).

Na osnovu izloženog, vidljiva je potreba da parlamenti treba da podstiču i da se bave aktivnostima koje preokupiraju srednjoškolce, kao što je to sport i rekreacija, kako bi privukli pažnju srednjoškolaca, ali je takođe neophodno i da utiču na promenu izuzetno niskog stepena učešća u drugim sferama javnog života u smeru većeg učešća srednjoškolaca u životu lokalne zajednice.

Slika 4. Ocenite aktivnosti u organizacijama/oblastima (vrednosti su u %)

Odsustvo interesovanja i motivacije, uz uvažavanje obaveza koje srednjoškolci imaju, dovode do neučestvovanja učenika u radu učeničkog parlamenta. Takvo stanje se može promeniti boljom organizacijom rada učeničkog parlamenta i redizajnom uloge i značaja učeničkog parlamenta uvođenjem novih metoda u njegovom radu i delovanju.

b NOVE MOGUĆNOSTI DELOVANJA

Sobzirom na dosadašnju ulogu i delovanje učeničkih parlamenata, koje je pretežno ostvarivano kroz definisanje i sprovođenje humanitarnih, ekoloških, kulturnih i sportskih manifestacija, drugi segment njihovog delovanja u zaštiti prava i promovisanju interesa srednjoškolaca i uloga medijatora u rešavanju problema na liniji profesori i organ upravljanja, s jedne strane, i učenici, s druge strane, ostao je neotkriveno područje.

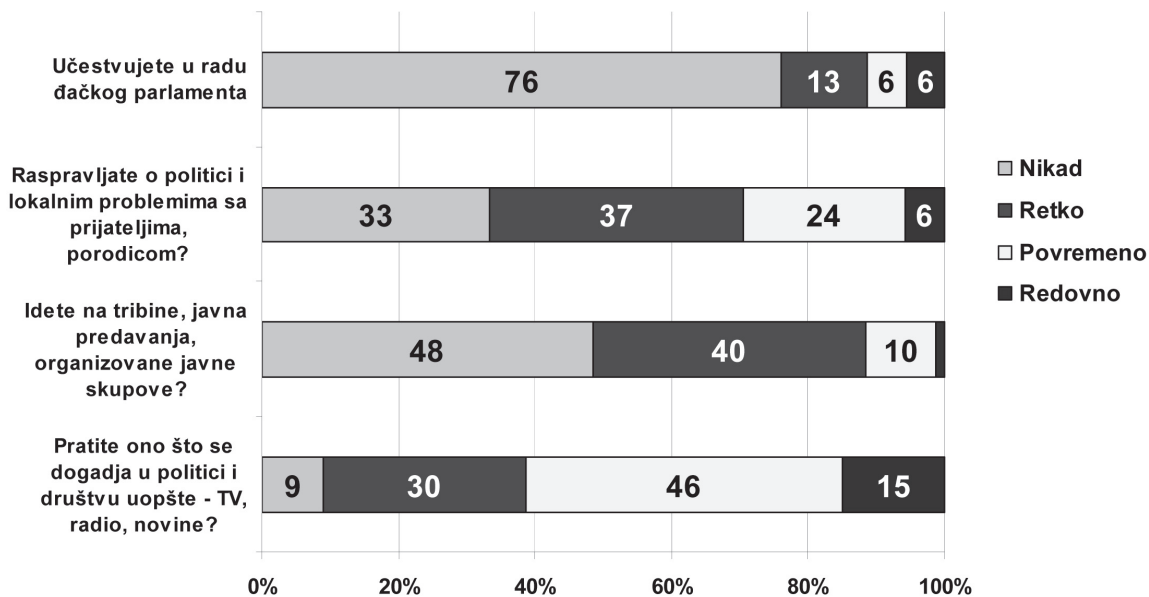
Od suštinske je važnosti da parlament preuzme ulogu kreatora i promotera aktivizma učenika srednjih škola, što se može postići kroz organizaciju i vođenje različitih okruglih stolova, panela, vršnjačke medijacije i slično.⁴⁰ Prepreku u ovom procesu predstavlja **utvrđena pasivnost srednjoškolaca u posmatranju dešavanja na javnoj sceni**.⁴¹ Naime, najviše srednjoškolaca samo pasivno prati i posmatra ono što se dešava na javnoj sceni. Zbivanja u društvu i politici redovno prati tek 15 % ispitanika, povremeno 46 %, retko 30 % i nikad 9 % ispitanika. Dakle, najveći je broj onih koji povremeno prate javni život. Ipak, uzme li se u obzir činjenica da skoro dve petine (39 %) nikada ne prate ili retko prate šta se oko njih dešava, to i nije optimističan nalaz za stepen obaveštenosti srednjoškolaca o javnom životu.

Nizak stepen učešća srednjoškolaca u raspravama o politici i javnim temama takođe je prisutan. Trećinu srednjoškolaca ove teme uopšte ni ne dotiču, budući da nikada ne diskutuju sa porodicom, prijateljima i okolinom o tome, odnosno to retko čini 37 %, povremeno jedna četvrtina njih, a redovno tek 6 % srednjoškolaca.

⁴⁰ Više o tome prikazano je u segmentu publikacije koji je posvećen **javnom zastupanju**.

⁴¹ Navedeno prema istraživanju mnjenja među srednjoškolcima sprovedenom u okviru inicijalne faze projekta (tačnije u mesecu junu 2006).

Kada su u pitanju posete određenim javnim dešavanjima, predavanjima ili skupovima, nivo aktivizma je znatno niži od stepena informisanja. Na ove vrste događaja nikada ne ide skoro polovina srednjoškolaca (49 %), retko 40 %, povremeno 10 %, a redovno svega 1 %. Ovi nalazi ne ukazuju samo na vrlo slab odziv srednjoškolaca za ove vidove informisanja i obrazovanja, već i na činjenicu da su u nekim sredinama javna predavanja ili tribine prava retkost. Zapravo, ovi podaci treba i da podstaknu sve koji se bave pitanjima srednjoškolaca, ali i mladih uopšte, da fokus svoga budućeg delovanja postave upravo prema ovim oblicima javnih dešavanja, s tim da teme prilagode srednjoškolcima i njihovim interesovanjima. (Podaci su prikazani na slici 5).

Slika 5. Da li i koliko često učestvujete u sledećim aktivnostima...?
 (vrednosti su u %)

Osnov uspešnog rada učeničkog parlamenta jeste dobra upućenost u potrebe i probleme srednjoškolaca. Otuda je potrebno da znaju na koji način se potrebe istražuju. U skladu sa tako identifikovanim potrebama školski parlament će bolje uskladiti svoje aktivnosti. Tehnike koje se koriste da bi se došlo do potrebnih podataka jesu **intervjuisanje srednjoškolaca i fokus grupe**. Intervjuisanje ili vođenje razgovora može se obaviti telefonom ili lično, a na osnovu unapred pripremljenih upitnika, koji pomažu da se istraži tema. **Izvođenje fokus grupa**, odnosno grupnih usmerenih razgovora, treba da doprinese da određena pitanja, koja nisu mogla da budu istražena kroz intervju, budu obrađena na ovaj način. Fokus grupu obično čini desetak srednjoškolaca koji su odabrani po određenom ključu kako bi grupa bila reprezentativna. Kriterijumi na osnovu kojih se sačinjava fokus grupa mogu biti univerzalni poput pola i starosti, a mogu biti i specifični zavisno od teme koja se istražuje (npr. istražujemo aktivizam i pasivizam srednjoškolaca – imaćemo zahtev da polovina učesnika budu aktivni, a polovina pasivni učenici). Učesnici fokus grupe u neposrednom razgovoru iznose mišljenja, stavove i ideje o određenoj temi, čime se dobijaju korisne informacije za izvođenje i planiranje različitih aktivnosti po meri njihovih korisnika.⁴²

Osnov uspešnog rada svakog učeničkog parlamenta jesu veštine i znanja srednjoškolaca koji ga obrazuju i učestvuju u njegovom radu. Već smo utvrdili koliki je značaj organizovanja i moderiranja sednica učeničkog parlamenta, veštine prikupljanja sredstava za neometan rad parlamenta, veštine pregovaranja, govorništvo, osnove marketinga i odnosi sa javnošću. Te veštine i znanja u lokalnim zajednicama Srbije postoje, pa **pomoć mladim parlamentarcima u planiranju i izvođenju aktivnosti učeničkog parlamenta mogu da pruže kako profesori i ostala zaposlena lica u školi, tako i organi lokalne samouprave i organizacije nevladinog sektora**. Mnogobrojne organizacije civilnog sektora imaju vrlo razvijene programske aktivnosti koje se odnose na pitanja od značaja za mlade. Otuda bi, u okviru svojih projekata, ove organizacije trebalo da sarađuju i sa učeničkim parlamentima. Od takvih saradnji korist bi imale i nevladine organizacije, jer njihove aktivnosti dobijaju na kvalitetu konsultovanjem onih prema kojima su i usmerena, a školski parlamenti bi «profitirali» sticanjem

⁴² Identifikacija problema učenika škole kroz sprovođenje i prezentacije rezultata ankete o problemima učenika i njihovom odnosu sa profesorima primenjena je u Kraljevu, ali nije prisutna u ostalim školama, a, videli smo, svakako bi trebalo da bude.

preko potrebnih vještina (pisanje projekata, pribavljanje sredstava, odnos sa donatorima i drugim značajnim subjektima). Dosadašnja praksa ukazuje na to da su nevladine organizacije postale svesne benefita koji mogu dobiti ukoliko sarađuju sa učeničkim parlamentima.⁴³ Zabrinjava činjenica da, osim saradnje učeničkog parlamenta u Srednjoj ekonomskoj školi u Čačku⁴⁴, nijedan drugi učenički parlament, koji je uključen u realizaciju projekta, nije učestvovao u upućivanju projektnih predloga donatorima, pa mu nisu ni odobrene finansijske ili donacije neke druge prirode. Transfer znanja i **vještina za prikupljanje novčanih i nenovčanih sredstava u lokalnoj zajednici** u cilju unapređenja položaja srednjoškolaca prava su šansa mladim parlamentarcima i nova mogućnost za unapređenje njihovih aktivnosti. Prikupljanje sredstava od donatora, ali i od samih korisnika usluga učeničkog parlamenta, na primer kroz članarinu i volonterski rad, otvara brojne mogućnosti. Naravno, i donacije koje nisu u novcu, poput opreme, radnog materijala, korišćenja prostora, raznih proizvoda, poslovnih usluga i slično, bile bi od koristi, pogotovo kada se uzme u obzir da učenički parlamenti ne poseduju sopstvene izvore za rad, tehničku podršku, ili prostor.⁴⁵

⁴³ Nije samo polje javnog zastupanja ono oko čega se može uspostaviti saradnja učeničkih parlamenata i civilnog sektora. Na to ukazuju brojni primeri iz dosadašnje prakse. Tako, na primer, učenički parlament u Srednjoj ekonomskoj školi u Somboru je ostvario saradnju sa brojnim civilnim organizacijama i institucijama u opštini, ali i regionu kroz saradnju sa organizacijama »Ravangrad« i »Somborski omladinski BOOM« iz Sombora, »Panonija« iz Novog Sada, »Maštalište« iz Zrenjanina, »Prijetelji dece« iz Indije i »Otvorene perspektive« iz Subotice. Lazarevački gimnazijski učenički parlament je već sarađivao sa CeSID-om, na projektu: »Učimo o Evropi!«. Učenički parlament Srednje medicinske škole u Zaječaru je sarađivao sa ustanovama iz oblasti zdravstva i drugim parlamentima, dok su Kraljevačani sa NVO »Iskra« i Unijom srednjoškolaca Srbije učestvovali u akciji: »Izmeri školu da li je po tvojoj meri!«. U Čačku postoji pozitivan primer saradnje učeničkog parlamenta i američke nevladine organizacija koja sprovodi svoje programe u preko 30 zemalja, »ACDI/VOCA«. Podaci su preuzeti iz upitnika koji je nastao u sklopu izvođenja početnih aktivnosti na projektu: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji«.

⁴⁴ Čačani su projektni predlog napisali i sredstva dobili od navedene NVO »ACDI/VOCA«. Podaci su preuzeti iz upitnika koji je nastao u sklopu izvođenja početnih aktivnosti na projektu: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji«.

⁴⁵ U školama u kojima se projekat izvodi, iako ne postoje namenske prostorije, koriste se druge prostorije pogodne za rad, učeničke učionice i kabineti. Uglavnom je dostupna i tehnika i oprema koju poseduje škola. Podaci su preuzeti iz upitnika koji je nastao u sklopu izvođenja početnih aktivnosti na projektu: »Učenički parlament - prvi korak ka demokratiji«.

Mogućnosti umrežavanja prava su šansa za dalje unapređenje položaja mladih u lokalnim zajednicama i društvu u celini. Nije urađeno dovoljno kada je u pitanju **umrežavanje** učeničkih parlamenata na nivou gradova i opština Srbije. Ipak, primeri iz država zapadnog Balkana, u kojima je na polju umrežavanja ostvaren osetan napredak i u kojima je umrežavanje prevazišlo opštinske i regionalne nivoe i obuhvatilo nacionalni nivo, ukazuju na mogućnosti primene ove pozitivne prakse i u našim uslovima.⁴⁶

Učenički parlamenti su dobar zametak omladinskih organizacija u sredinama u kojima ne postoje ove organizacije, jer mogu predstavljati generator njihovog članstva.

Zaključimo, učenički parlament budućnosti svojim delovanjem izlazi iz okvira škola i postaje značajan činilac u lokalnoj sredini.⁴⁷ Ovakav parlament stvara mlade ljude koji misle svojom glavom i čiji se glas čuje. Mreža učeničkih parlamenata će u budućnosti uticati da se omladinska politika u Srbiji zauvek promeni i da se nikada više ne odlučuje o omladinskim pitanjima bez omladine.

⁴⁶ U Republici Srpskoj, na primer, pridaje se izuzetan značaj instituciji sličnoj učeničkom parlamentu u Srbiji - Savetu učenika. Naime, u Srpskoj su održani učenički kongres i omladinski parlament još 2001. i 2002. godine, na kojima je učestvovalo po 50 učenika, i na kojima su gosti bili premijer Vlade, zamenik ministra obrazovanja, predsednik Narodne skupštine i zamenik ministra za sport i omladinu Republike Srpske, gradonačelnik glavnog grada, direktor Republičkog pedagoškog zavoda, direktori srednjih škola i mnogobrojni predstavnici lokalnih i međunarodnih NVO. Samo prisustvo najvažnijih funkcionera ukazuje na značaj, ili bi tako moralo biti, koji se pridaje umrežavanju mladih.

⁴⁷ Tako, na primer, uključivanje učeničkog parlamenta Gimnazije »Uroš Predić« u organizovanje građanskog protesta protiv zagađenja u Pančevu, aprila 2006. godine, ukazuje na mogućnost delovanja ovih institucija i na širem polju od škole i poboljšanja položaja srednjoškolaca.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

V

Učenički parlament nije dovoljno ni podržavan ni stimulisan od strane države i društva, na šta ukazuju i podaci istraživanja koje je CeSID sproveo u okviru projekta. Ovakva pasivnost države i društva dobija na težini kada se uzme u obzir značaj uloge učeničkih parlamenata u razvoju i angažmanu mladih u lokalnoj sredini. Zapravo, na učeničke parlamente treba gledati kao jedne od osnovnih činioca u razvoju sektora mladih i politike za mlade uopšte.

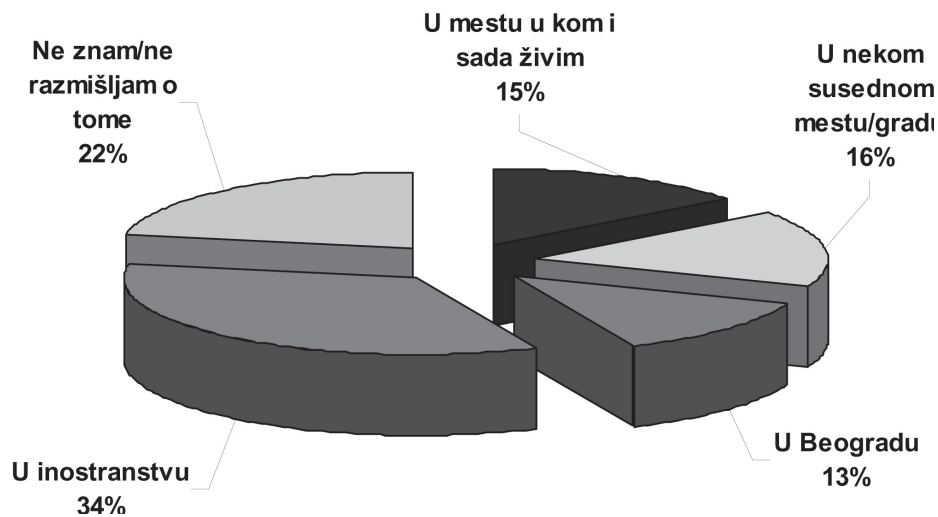
Neophodno je da društvo, a naročito predstavnici organa javne vlasti na svim nivoima, postanu svesni značaja organizacije kakav je učenički parlament. Dalje, društvo treba da pomogne njegovo jačanje i da na taj način podstakne mlade na učešće u javnom životu. Mladi treba da imaju veći uticaj u kreiranju lokalnih razvojnih planova i to ne samo u oblasti omladinske politike, već i u drugim segmentima.

Kao jasan znak mladima da postoji želja i potreba za njihovim većim učešćem u javnom životu lokalne zajednice, opštine bi mogle da u okviru budžeta jasno i namenski označe sredstva za kreiranje i primenu programa za mlade i u okviru toga da podrže funkcionisanje učeničkog parlamenta. Jedinice lokalne samouprave treba da razvijaju i unapređuju odnose i sa ostalim predstavnicima mladih, organizacijama mladih/za mlade, odnosno institucijama koje podstiču učešće mladih u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou. Prvi korak ka tom cilju jeste poboljšanje informisanosti mladih bilo kroz pojačanu medijsku kampanju (podlistak ili posebne omladinske novine, posebne emisije na radiju i televiziji uređivane od strane mladih i namenjene mladima), bilo stvaranjem lokalnih centara za informisanje mladih, bilo putem formiranja otvorenih opštinskih kancelarija za mlade, stalnog radnog tela pri skupštini opštine, određivanjem člana opštinskog veća zaduženog za mlade,

konsultantskog tela pri kabinetu predsednika opštine i slično. Ovim bi se pokazala spremnost lokalne samouprave da prihvati mlade kao prave partnere u izgradnji lokalnih akcionih planova omladinske politike.

Značaj aktivne podrške učeničkom parlamentu od strane lokalne samouprave i države i društva uopšte jeste još veći ukoliko se imaju u vidu nalazi CeSID-ovog istraživanja, koji govore o odnosu srednjoškolaca prema svom okruženju i svojoj budućnosti. Nalazi istraživanja su prezentovani u nastavku teksta.

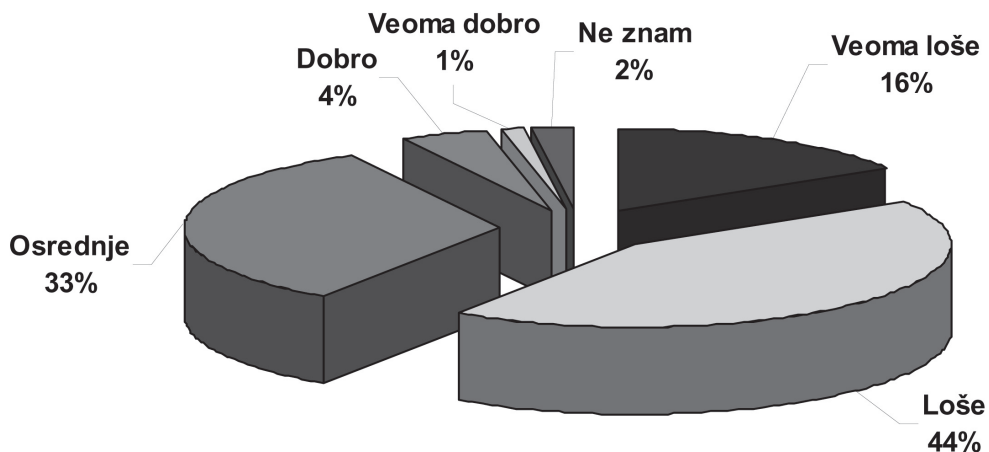
Analiza istraživanja, koje je CeSID sproveo u toku izvođenja projekta među srednjoškolcima u šest opština Srbije, ukazuje na izuzetno nizak procenat učenika koji mesto u kojem trenutno žive ističu i kao mesto u kojem vide svoj život nakon završetka školovanja – 15 %. S druge strane, ukupan zbir onih koji sebe vide u nekom susednom mestu, u Beogradu ili inostranstvu iznosi 63 % (slika 6).

Slika 6. Gde vidite svoj život nakon završetka školovanja?

Naročito je zabrinjavajući podatak da je čak 34.3 % srednjoškolaca istaklo da svoj život nakon završenog školovanja vidi u inostranstvu. Njihovo mišljenje⁴⁸ o tome kako žive srednjoškolci u zapadnim zemljama jeste da mladi na Zapadu imaju više mogućnosti, informacija i znanja, ali i da su podjednako izloženi opasnostima poput bolesti zavisnosti i slično. Među mladima preovladava stav da na Zapadu »ko koliko radi toliko dobija, a kod nas možete da se ubijete od rada ništa ne dobivši!«.

Ovakvom stavu svakako doprinosi i to što mladi u opštem stanju u društvu, koje smatraju lošim, vide i razloge za svoje probleme. Naime, čak 44 % ispitanih srednjoškolaca je ocenilo sadašnje stanje u kojem se nalazi društvo lošim, čemu treba dodati i 16 % onih koji stanje ocenjuju veoma lošim. S druge strane, samo je 4 % onih koji to stanje ocenjuju dobrim, odnosno samo 1 % onih koji ističu da je stanje vrlo dobro (slika 7).

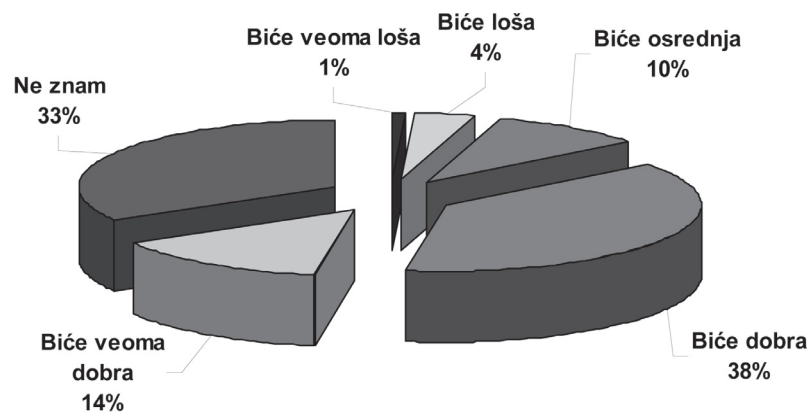

Slika 7. Kako ocenjujete sadašnje stanje u kome se nalazi naše društvo?

⁴⁸ Do navedenih podataka došlo se kroz izvođenje grupnih usmerenih razgovora sa srednjoškolcima Kraljeva i Pančeva u početnoj fazi projekta.

Osnov za izgradnju takvog negativnog stava prema trenutnom stanju u kojem se društvo nalazi jeste i njihovo mišljenje da **ključ uspeha u životu nije isključivo znanje (obrazovanje), već su to i dobre veze**. U odgovoru na pitanje da li je znanje ili veza ključ uspeha, srednjoškolci odgovaraju da je teže uspeti ako se ima samo znanje. Ističe se i da ih škola ne osposobljava u dovoljnoj meri za praktičan život, naročito kada je u pitanju profesionalna orijentacija i traženje posla. U tom kontekstu sagledavaju i bolji položaj svojih vršnjaka na Zapadu, koji, po njihovom mišljenju, dobijaju adekvatnu obuku za praktična životna pitanja, poput pronalaženja posla itd. Ističe se i da je njihovim vršnjacima na Zapadu lakše da se zaposle, jer je veći izbor radnih mesta. Ističe se i da »danas pamet nije vrednovana u meri u kojoj bi trebalo da bude, pogrešni ljudi na pogrešnim mestima, poremećenost društva i sistema vrednosti«, ali se dodaje da je »dobro da se i na tom polju nešto menja«. Kao mehanizam za prevazilaženje takvog stanja prepoznaje se savladavanje novih znanja i veština, naročito menadžerskih i organizacionih.

Ohrabruju podaci o visokom procentu srednjoškolaca koji sa optimizmom gledaju na svoju budućnost. Naime, ukupno 52 % ispitanih srednjoškolaca na svoju budućnost gleda sa optimizmom, odnosno 38 % ispitanih srednjoškolaca ističe da će njihova budućnost biti dobra, a 14 % je istaklo da će biti veoma dobra. Pozitivna je i činjenica da je tek svaki dvadeseti ispitanik istakao da će njegova budućnost biti loša. Ipak, izvesna nesigurnost je prisutna u percepciji budućnosti srednjoškolaca - 33% srednjoškolaca ne može da proceni kakva će im budućnost biti (slika 8).

Slika 8. Kako vidite svoju budućnost?

U cilju prevazilaženja navedenih negativnih percepcija mladih i ohrabrivanja njihovog aktivizma u lokalnoj zajednici neophodno je utvrditi mere kojima će se takvo stanje promeniti. Osnov za određivanje preporuka na lokalnom nivou podrazumeva i poznavanje 11 indikatora omladinske politike koje je u cilju razvoja nacionalne politike za mlade dao Peter Lauritzen⁴⁹ iz Saveta Evrope.⁵⁰ Naime, reč je o sledećim indikatorima:

- **Razvoj neformalnog obrazovanja.** U savremenom svetu opšte obrazovanje obuhvata ne samo tradicionalne oblike, već i neformalno obrazovanje. Da bi ono bilo kvalitetnije, potrebno je raditi na njegovoj promociji, ali i standardizaciji.
- **Promovisanje od strane vlade omladinskog aktivizma, treniranja i razvoj trenera.** Kroz strategije obrazovanja za rad sa mladima, vlade treba da promovišu obrazovanje kadrova koji će kasnije raditi sa mladima. Strategija obrazovanja mladih profesionalaca jedna je od polaznih osnova za razvoj organizacija mladih u nevladinom sektoru.
- **Zakonodavstvo o mladima.** Zakonodavstvo o mladima mora da bude usklađeno sa ostalim segmentima strategije i politike za mlade i treba da omogući učešće mladih i njihovih organizacija u procesu donošenja odluka, kao i da obezbedi uslove za efikasan rad državne administracije sa mladima.
- **Postojanje budžeta za razvoj projekata mladih.** Neophodno je odrediti sredstva, u okviru državnog budžeta, kojima će biti pomognut razvoj organizacija mladih i podržane njihove aktivnosti.

⁴⁹ U toku promocije nacionalne strategije i politike za mlade u Rumuniji, gospodin Peter Lauritzen, zamenik direktora Uprave za omladinu i sport Saveta Evrope, predstavio je jedanaest indikatora za razvoj strategije i politike za mlade na nacionalnom nivou. Ovi indikatori predstavljaju preporučene elemente svake strategije za mlade na nacionalnom nivou, ali se mogu primeniti i na regionalnom i lokalnom nivou i Evropski omladinski forum (European Youth Forum) ih je prihvatio i dalje razradio. Predloženi elementi mogu da omoguće prepoznavanje mladih kao saveznika u izradi strategije i politike za mlade na nacionalnom nivou. Indikatore ne treba posmatrati kao konačne - svaka strategija za mlade mora da poštuje postojeće potrebe mladih, ali i da bude usklađena sa realnim stanjem u zajednici.

⁵⁰ Pozitivna praksa iz ostatka Evrope, a naročito regiona zapadnog Balkana, svakako treba da bude prenesena i kod nas. Naročito bi u tom slučaju funkcionisanje spomenutih učeničkih saveta u susednoj Republici Srpskoj, i parlamenata mladih u Republici Hrvatskoj trebalo uzeti u obzir kako bi se dalje uticalo na razvoj i unapređenje učeničkih parlamenata u našoj državi.

- **Razvoj strategije za informisanje mladih.** Ciljevi strategije informisanja mladih su: a) obaveštavanje mladih o različitim mogućnostima koje im se nude, o aktivnostima koje se sprovode u oblasti omladinske politike i b) uspostavljanje mehanizama za informisanje mladih.
- **Razvoj politike za mlade i na regionalnim i lokalnom nivou.** Nacionalna strategija i politika za mlade treba da definiše korake koji će biti preduzeti ne samo na nacionalnom nivou, već i na pokrajinskom i na lokalnom nivou. Nacionalna strategija za mlade mora da vodi računa o potrebama mladih na lokalnom nivou, te otuda u njenom formulisanju i realizaciji moraju da budu uključene i jedinice lokalne samouprave (grad, opština).
- **Podsticanje istraživanja mladih i stvaranja baza podataka.** Bitan element strategije jeste postojanje relevantnih podataka o ciljnoj grupi. Ovi podaci treba da daju polaznu osnovu za sticanje znanja o mladima, njihovim stavovima, potrebama, ali i o organizacijama mladih i njihovoj mogućoj ulozi u promociji učešća mladih i slično.
- **Razvoj opšte participacije mladih.** Neophodno je da se obezbedi i promoviše aktivna uloga mladih u samom procesu definisanja nacionalne strategije i politike za mlade. Naravno, tu ne treba stati, već treba ohrabriti mlade da, kada su se jednom uključili, nastave sa aktivnim učešćem i u procesu sprovođenja zacrtanih strategija.
- **Razvoj politike za mlade u svim sektorima.** Pri izgradnji strategije resorna ministarstva kao polaznu osnovu moraju uzeti potrebe mladih. Da bi strategija bila kvalitetno izrađena od velikog je značaja međusektorski pristup, odnosno saradnja ministarstava i institucija sa različitim nadležnostima, kao što su mladi, sport, prosveta, kultura, odbrana, zdravlje, rad, saobraćaj, privreda, itd. Jedna od mogućnosti je osnivanje koordinacionog tima u kojem bi se nalazili predstavnici svih resornih ministarstava, ali i predstavnici mladih. Koordinacioni tim bi aktivno učestvovao u procesu razvoja i pratio sprovođenje nacionalne strategije za mlade.
- **Promovisanje inovativnog pristupa svim problemima.** Inovativnost strategije i politike za mlade ogleda se u kreativnom pristupu problemima i izazovima. U tom cilju važno je i podsticati mlade da iznalaze i predlažu svoja rešenja.

- **Postojanje savetodavnih tela za mlade.** Da bi se osiguralo partnerstvo između države i mladih u procesu izrade i sprovođenja strategije, potrebno je da se uspostavi određeno telo (kao savetodavni organ), čije će mišljenje biti uvažavano, i koje će moći da utiče na odluke državnih organa koje se tiču mladih. **Ovakvo savetodavno telo za mlade ne bi trebalo da postoji samo na nacionalnom nivou, već je potrebno razvijati slične strukture na svim nivoima upravljanja (grad, opština, univerzitet, škola).**⁵¹

Tekst za nama treba da pomogne srednjoškolcima da se, ojačavanjem institucije učeničkog parlamenta, aktivno uključe u izgradnju lokalne politike za mlade i razvoj lokalne zajednice u celini.

Učenički parlament je samo prvi korak ka daljem učešću u izgradnji i usvajanju demokratskog obrasca ponašanja. Danas inicijativa u učeničkom parlamentu, sutra u skupštini jedinice lokalne samouprave ili u Narodnoj skupštini. Od odeljenja, preko razreda, do škole. Od opštine, preko regiona do države. Od razvoja lokalne akcione politike za mlade do razvojnih strategija društva u celini.

Korak, po korak... do demokratije.

⁵¹ Kompletan prikaz dokumenta je dostupan na internet stranicama European Youth Foruma koga čine više od 90 nacionalnih omladinskih saveta i međunarodnih NVO mladih i koji povezuje na desetine miliona mladih Evrope organizovanih u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa: http://www.youthforum.org/en/our_work/balkan/link%203.pdf#search=%221%20indicators%20peter%20Lauritzen%22

VI

KORISNE INTERNET ADRESE

http://www.mps.sr.gov.yu/	Stranice Ministarstva prosvete i sporta Republike Srbije mogu biti korisne kao izvor informacija srednjoškolcima o najrazličitijim planovima i aktivnostima koje se odnose na srednjoškolce, uključujući i one o različitim konkursima, stipendijama i sl.
http://www.sio.vojvodina.sr.gov.yu/	Sekretarijat za sport i omladinu AP Vojvodine je institucija koja je inicirala i implementira Akcioni plan politike za mlade u Vojvodini
http://www.omladina.info	Reč je o internet stranicama koje je pokrenuo Sekretarijat za sport i omladinu AP Vojvodine u sklopu implementacije Akcionog plana politike za mlade u Vojvodini

http://www.srednjoskolci.org.yu/	Unija srednjoškolaca Srbije je organizacija koja se bori za poboljšanje položaja i prava srednjoškolaca i drugih mladih ljudi u Srbiji
www.skgo.org	Internet stranice Stalne konferencije gradova i opština (SKGO) nudi raznovrsne podatke o gradovima i opštinama širom Srbije. Na sajtu se može naći i izuzetno korisna baza kontakt-adresa svih jedinica lokalne samouprave u Srbiji, ali i kontakt telefoni i e-mail-ovi svih lokalnih funkcionera, opštinske administracije i sl.
http://www.mladi.info	Izuzetno korisne stranice koje nude podatke o mladima i njihovom aktivizmu ne samo u Srbiji već na prostoru čitavog zapadnog Balkana
http://directory.crnps.org.yu/	Direktorijum Centra za razvoj neprofitnog sektora omogućava uvid u prisustvo najrazličitijih organizacija, uključujući i direktorijum studentskih i omladinskih organizacija u Srbiji

VII

LITERATURA

- Vidović, Stanislava et al.: *Nauči, poentiraj*. Beograd, 2005, Nemačka organizacija za tehničku saradnju (GTZ) GmbH
- *Vodič za razvoj omladinske politike*. Tuzla, oktobar 2004, Inicijativa 21
- Kačapor, Zehra et al.: *Mladi u Bosni i Hercegovini 2003. Da li si dio problema ili si dio rješenja?* Sarajevo, juli 2003, Ujedinjene nacije u BiH
- Ilišin, Vlasta: *Mladi u lokalnoj vlasti u Hrvatskoj*. Zagreb, 2006, DIM
- Spajić-Vrkaš, Vedrana and Ilišin, Vlasta: *Youth in Croatia*. Zagreb, 2005. Research and Training Centre for Human Rights and Democratic Citizenship, Faculty of Humanities and Social Sciences University of Zagreb
- Gavrilović, Aleksandar: *Country Profile Serbia and Montenegro*. Draft Version. October 2003, Salto Youth
- Jovanović, Aleksandra i Schmidt-Rost Michael: *Hej! Šta čekaš? Priručnik za rad u vijeću učenika*, 2004, Sarajevo, Schuler helfen leben
- *Razvoj savjeta učenika u 65 škola Republike Srpske*. Banja Luka, 2004, Omladinski komunikativni centar
- Kelava, Vera: *Priručnik za razvoj savjeta učenika i volonterizma u okviru časova odeljenjske zajednice*. Banja Luka, 2006, Omladinski komunikativni centar
- *Vodič za razvoj savjeta roditelja*. Banjaluka, 2004, Omladinski komunikativni centar.
- Kelava, Vera i Dušanić, Srđan: *Vodič za razvoj Savjeta učenika u srednjim školama*. Banjaluka, 2003, Omladinski komunikativni centar

O CeSID-U

VIII

CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU
Lomina 9/III, 11000 Beograd
Tel/faks: 011/ 3282 - 870
e-mail: cesid@bitsyu.net ; cesid@cesid.org.yu
Web: <http://www.cesid.org>

Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) je nevladina, nestranačka i neprofitna organizacija. Mi okupljamo građane sa ciljem da doprinesemo uspostavljanju i unapređenju demokratskih vrednosti i institucija u Srbiji. Ove vrednosti promoviramo obrazovnim i istraživačkim programima, organizovanim nadgledanjem izbora, analizom predizbornih i izbornih aktivnosti učesnika u izbornom procesu, razvojem lokalne samouprave i ukazivanjem na devijantna ponašanja u našem društvu i preporukama za njihovo otklanjanje. CeSID, takođe, ima za cilj širenje znanja o demokratskim institucijama, podizanje svesti građana o važnosti slobodnih i poštenih izbora, ljudskim pravima i procesu decentralizacije, a pri tome sve vreme radeći na promovisanju i jačanju proevropskih vrednosti, normi i standarda. Kroz sve ove aktivnosti u kontinuitetu radimo na privlačenju novih volontera i njihovom obrazovanju kako bi se kompetentno angažovali u CeSID-ovim aktivnostima.

CeSID u svojim aktivnostima kombinuje sledeće kapacitete:

- Veliku mrežu, koju čini 21 000 volontera/posmatrača, 165 opštinskih timova, 16 lokalnih i 5 regionalnih kancelarija. Na ovaj način, CeSID je u stanju da kroz razgranatu mrežu svojim aktivnostima pokrije svaku opštinu u Srbiji i izvede niz različitih aktivnosti i po obimu i po trajnosti.
- Ekipo stručnjaka, od kojih većinu čine univerzitetski profesori i istraživači u oblasti izbora, stranaka, razvoja lokalne samouprave, sprečavanja korupcije itd. Time su oblasti, odnosno programi kojima se CeSID bavi, pokriveni i sa stručnog stanovišta.
- Određeni broj istaknutih ličnosti iz različitih oblasti koji podržavaju napore CeSID-a kao članovi Saveta CeSID-a. Njihovim učešćem u radu i aktivnostima CeSID održava i reafirmiše ulogu kompetentnog i nepristrasnog činioca u društvenom i političkom životu Srbije. Svoje aktivnosti CeSID je razvio u okviru 5 osnovnih programa, koji u sebi sažimaju po nekoliko projekata:
 - *Izbori*
 - *Edukacija*
 - *Razvoj lokalne zajednice*
 - *Istraživanja i analize*
 - *Borba protiv korupcije.*

O KOMISIJI ZA DEMOKRATIJU AMBASADE SAD U SRBIJI

IX

EMBASSY OF THE UNITED STATES, BELGRADE
AMBASADA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA U BEOGRADU

Democracy Commission, Public Affairs Section, U.S. EMBASSY
Kneza Miloša 50, 11000 Beograd; Tel: 011/306-4773; e-mail: putrej@state.gov
www.belgrade.usembassy.gov/embassy/pa/dcsgp.html

Realizacija projekta CeSID-a: »Razvoj i angažman mladih u lokalnoj zajednici: Učenički parlament – prvi korak ka demokratiji« omogućena je kroz program malih donacija Komisije za demokratiju Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Beogradu.

Cilj programa je da se da podrška razvoju demokratije i demokratskih institucija u Republici Srbiji.

Oblast podrške je:

- slobodna tržišna ekonomija
- angažovanje mladih
- građansko društvo
- transparentnost u radu organa vlasti
- vladavina prava.

Geografska oblast je Srbija – pri čemu je akcenat na područjima van Beograda.

POVRATNA INFORMACIJA

Izdanja CeSID-a

Kako biste nam pomogli da unapredimo naša izdanja, molimo Vas da nam pošaljete Vaše sugestije na
fax: +381 11 328 28 70 ili na adresu:

CeSID - Centar za slobodne izbore i demokratiju, Lomina 9/III, 11000 Beograd

Vaši podaci (opciono):	Ime i prezime:	
	Zanimanje:	
	Organizacija:	
	Kontakt telefon:	
	E-mail:	
Naziv izdanja:		
Kako ste saznali za našu publikaciju?		
Da li Vam je ova publikacija pomogla i na koji način?		
Da li mislite da je publikacija primerena ciljnoj grupi kojoj je namenjena?		
Šta bi trebalo poboljšati u budućim izdanjima CeSID-a?		
Predložite nam temu za neko od naših sledećih izdanja:		